

Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ*

ΥΠΟ
Π. Β. ΠΑΣΧΟΥ

Β'.

α'. «*Ἴδε πῶς αὐτὸν φιλεῖ!*»

Ἐπειτ' ἀπ' ὧν αὐτὰ τὰ γραμματολογικὰ καὶ βιβλιογραφικὰ τοῦ ἁγίου Λαζάρου, ὡς προσπαθήσουμε νὰ πλησιάσουμε τῇ Βηθανίᾳ ἐκεῖνη ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς βυζαντινῆς ὑμνογραφίας, ποὺ ἀκοῦμε, διαβάζουμε, ψάλλουμε καὶ βιώνουμε στὴν ὀρθόδοξη λειτουργικὴ πράξη. Εἶναι μιὰ ποιητικὴ ὁδὸς γιὰ νὰ προσεγγίσει κανεὶς τὸ θαῦμα, ποὺ χρειάζεται τὴ θέρμη τῆς πίστεως, τὴν ὁποία διαθέτουν —σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ μᾶς— οἱ ποιηταὶ καὶ ὑμνογράφοι τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ πάλι, βέβαια, δὲν μπορούμε νὰ φτάσουμε στὸ σημεῖο νὰ κατανοήσουμε πλήρως ὅλες τὶς διαστάσεις τοῦ θαύματος, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Μὲ τὴ βοήθεια, ὡστόσο, τῶν ὑμνογράφων ἔχουμε περισσότερες πιθανότητες νὰ μποῦμε στὸ πνευματικὸ κλίμα καὶ στὴν κατανοητικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Βηθανίας, ὅπου «ὁ ποιητὴς καὶ συνοχεὺς τῶν ἀπάντων δι' εὐσπλαγχνίαν ἐπέστη ἐγεῖραι τὸν Λάζαρον»¹. Ἡ λειτουργικὴ πράξη θέλει τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου ἀναστάσιμο, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιτρέπονται πιά οὔτε μνημόσυνα, οὔτε κόλλυβα, μὰ οὔτε καὶ ἄλλων Ἀγίων ἀκολουθίες, ποὺ κατὰ τὸ τυπικὸ, καταλιμπάνονται ἢ μετατίθενται².

Ἄν καὶ οἱ ἀδελφὲς τοῦ Λαζάρου χύνουν ἄφθονα δάκρυα γιὰ τὸ θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ τους, μέσα τους θαμποφέγγει ἀχνὰ ἡ ἐλπίδα: ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μακριά! Ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς θέλει νὰ γράφουν γράμμα³ στὸ Χριστὸ καὶ νὰ τὸν καλοῦν⁴, καὶ Ἐκεῖνος νὰ τὸ λαβαίνει, νὰ τὸ διαβάξει περιχαρῆς⁵ καὶ ν' ἀποφασίζει πορεία πρὸς τὴ Βηθανία. Κ' ἐνῶ τὰ δάκρυα καὶ οἱ θρῆνοι συνεχι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 103 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

1. Κανὼν Ἀποδείπνου, ὡδὴ η', τροπ. 1 (ἐφεξῆς: Καν. Ἀποδ.).

2. Τοὺς σχετικoὺς κανόνες ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος Βλάσταρης στὸ «Σύνταγμα» του, βλ. ἐκδ. Ράλλη - Πουλιῆ, τ. ΣΤ', Ἀθῆναι 1859, σελ. 465. Πρβλ. τὸ σχετικὸ ἄρθρο τοῦ Γ. Γ. Μπεκατώρου στὴ Θ.Η.Ε., 8, 1966, στ. 62-63.

3. Στὸ Εὐαγγέλιο, βέβαια, δὲν γίνεται λόγος γιὰ γράμμα ἢ «ἐπιστολή», ἀλλὰ γι' ἀπλὸ μήνυμα (Ἰωάν. ια' 6). «Ὅμως, συχνὰ ὁ ποιητὴς χρησιμοποιοεῖ τὴ φαντασία γιὰ ἐξωβιβλικὰ πετάγματα.

4. Βλ. ὕμν. Ι, β' 5-7, καθὼς καὶ Ι, γ' 6. (Οἱ παραπομπὲς στὰ κοντάκια-ὕμνους τοῦ Ρωμανοῦ γίνονται στὴν κριτικὴ ἐκδοσὴ τοῦ J. Grosdidier de Matons, Romanos le Mélode, Hymnes, τόμ. ΙΙΙ (= Sources Chrétienues, 114), Paris 1965, σελ. 145-225).

5. «Ἐπιστολήν γὰρ ἐδεξάμην, ἣν ἠδέως ἀναγινώσκω» (Ι, γ' 6).

ζονται, φτάνει ὁ Ἰησοῦς, γεμάτος ἀγάπη γιὰ τὸ φίλο του καὶ τρυφερὴ συμπάθεια πρὸς τὶς πονεμένες ἀδελφές. Ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ μελωδὸς ὑπογραμμίζει τὴν ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸ φίλο του: «ἀγάπη σε εἰς Βηθανίαν, Κύριε, ἀπήγαγε πρὸς Λάζαρον»⁶. Οἱ ἀδελφές τὸν προὔπαντοῦν μὲ δάκρυα καὶ μ' ἓνα δύσκολα κρυβόμενο παράπονο, πού ἔρχεται καὶ ξανάρχεται στὰ στόματα τῶν ὑμνογράφων. Κάποτε, μάλιστα, οἱ μελωδοὶ βάζουν στὰ χεῖλη ἀπλῶν προσώπων θεολογικὲς ἔννοιες καὶ λεπτοὺς στοχασμούς, πού ξαφνιαίνουν. Οἱ πιστοί, ὅμως, δὲν ἐξεγείρονται· σταυροκοπιοῦνται ταπεινὰ καὶ προσεύχονται, μαζὶ μὲ τὸν ὑμνογράφο, νὰ τοὺς ἀξιώσει ὁ Θεὸς νὰ ὑψωθοῦν σὲ καθαρώτερες πνευματικὲς σφαῖρες, γιὰ ν' ἀγκαλιάσουν μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως τὸ θαῦμα καὶ ὅλα τὰ θεῖα κ' ἐξαίσια γεγονότα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἔτσι, κατὰ τὸν Κυριακὸ τὸν ὑμνογράφο, βλέπουμε τὴν ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου Μαρία νὰ θυμίζει στὸ Χριστό, μόλις τὸν προὔπαντησε, ὅλα τὰ θαύματα πού εἶχε κάνει σὲ ἀνάλογες περιπτώσεις, κ' ἐπομένως μπορεῖ κ' ἐδῶ ν' ἀναστήσει τὸν «τεταρταῖον» ἀδελφὸ της: «Ἡγειρας ῥήματι παράλυτον, ἔθραυσας ἄλγη ἀθεράπευτα... τὴν Ἰαεῖρου παῖδα, νεκρὰν ἰδὼν ἐν κλίνῃ, καὶ τὸν υἱὸν τῆς χήρας τὸν ἀπαιρούμενον ἐν τάφῳ, κράζας τῇ ἀθανάτῳ σου φωνῇ, ἡγειρας, ἔσωσας, εὐσπλαγγχε, ἐκ τῆς φθορᾶς»⁷. Κι ὁ Χριστὸς «ἐκὼν» δακρύζει, «τύπους ἡμῖν προτιθεὶς ἐνδιαθέτου στοργῆς»⁸. Καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς γύρω εἶδαν τὰ δάκρυα στὰ μάτια τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἔκρυψαν —τὸ θαυμασμό τους οἱ πιστοί, τὸ φθόνο οἱ Ἑβραῖοι: «ἶδε πῶς αὐτὸν φιλεῖ!»⁹. Ὅμως, ἡ ζωὴ «τῶν θανέντων», ὁ Ἰησοῦς, μὲ τὰ δικά του δάκρυα καὶ τὸ λόγο του τὸν θαυματουργό, ἀλλάζει τὸ πένθος καὶ τὰ δάκρυά τους σὲ χαρὰ: «ἐδάκρυσεν ὁ Κτίστης ... καὶ Μάρθας τὰ δάκρυα λιπῶν, καὶ τὸν κλαυθμὸν Μαρίας εἰς χαρὰν μεταβαλὼν, τὸν νεκρὸν ἐγείρει»¹⁰. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, ὁ λόγος τοῦ θαύματος εἶναι «περιχαρείας λόγος»: μετατρέπει τὸ πένθος σὲ χαρὰ¹¹, «τὸ σφοδρὸν τῆς λύπης κατακοιμίζων»¹².

β'. «ᾠδ., Ἱουδαίων ἄνοια καὶ πόρωσις)!

Στὰ τροπάρια τῶν ὑμνογράφων μας ἔρχονται συχνὰ καί, μάλιστα, φορτωμένοι μὲ βαρύτετους χαρακτηρισμούς, οἱ Ἑβραῖοι —ὅπως καὶ στὴν Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν, πού θ' ἀκολουθήσει. Μὲ τὸ θαῦμα τῆς ἐγέρσεως τοῦ

6. Τετραψῆδιον Κοσμᾶ, 5' 1 (Τριψῆδιον, 345β').

7. Βλ. Pitra, AS, t. I, σ. 284-285 (οἶκος ε').

8. Κανὼν Ἀποδείπνου, ζ' 1.

9. Καν. Ἀποδ., θ' 4.

10. Καν. Ἀποδ., θ' 1.

11. Κανὼν Κοσμᾶ, 8' 2 (Τριψῆδιον, 344β').

12. Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, στὸ Λόγο του εἰς Λάζαρον (Migne, P.G. 97, 972 καὶ 976).

Λαζάρου οἱ Ἑβραῖοι ἐκπλήσσονται¹³ —δυσάρεστα, φυσικά,— και ἐξίστανται, γεμᾶτοι φθόνο και κακία. Ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων ἐβλεπε τὸν τεθνεῶτα πρὶν τέσσερις μέρες ν' ἀνασταίνεται και «διεπρίετο»¹⁴. Μὲ τῆ φωνῆ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Λάζαρο —συγχρόνως— και «ἐξέστησαν τῶν Ἑβραίων οἱ δῆμοι» και «ἐσείσθησαν τὰ ταμεῖα τοῦ Ἄδου»¹⁵. Ὁ παραλληλισμός, ὅπως θὰ ἰδοῦμε και πῶ κάτω, δείχνει τὸ φθόνο και τὸ σκοτάδι ποῦ κατεῖχε και τοὺς δύο. Θὰ μποροῦσαν, ἴσως, μὲ τὴν ἐκπληξῆ και τὴν ἔκσταση, νὰ γυρίσουν πρὸς τὸ καλὸ, νὰ φωτιστοῦν και νὰ πιστέψουν, ὅπως κανοναρχεῖ ὁ Ἀνδρέας Κρήτης, μὰ ἐκεῖνοι «ἔμειναν ἀπειθεῖς τῶν θαυμασίων»¹⁶ τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ και τοὺς ἀποδίδει ἄνοια και πῶρωση, ποῦ ταιριάζουν σὲ φανατικούς ἐχθρούς¹⁷. «Τί ἀπιστεῖτε —τοὺς λέει— τῇ τοῦ Λαζάρου ἐγέρσει», ἐσεῖς, «οἱ σκοτεινοὶ περὶ τὸ φῶς, Ἰουδαῖοι;» Δὲν βλέπετε, πῶς εἶναι «Χριστοῦ τὸ ἐγχείρημα»¹⁸; Καί, ὁ ἴδιος ποιητής, τοὺς κεραυνοβολεῖ μὲ τὰ καυτὰ ἐρωτηματικά του¹⁹:

*Ποῦ ἢ τῶν Ἑβραίων ἄνοια; Ποῦ ἢ ἀπιστία;
 "Ἐως πότε πλάνοι; "Ἐως πότε νόθοι;
 Ὁρᾶτε τὸν θανέντα φωνῇ ἐξαλλόμενον,
 και ἀπιστεῖτε τῷ Χριστῷ;
 "Ὅντως νιοὶ τοῦ σκότους πάντες ὑμεῖς!*

Αὐτὴν τὴν ἄνοια, ὁ ὕμνογράφος μας θὰ τὴ θυμηθεῖ και σ' ἓνα Λόγο του. Ὅταν ὁ Χριστὸς ἄκουσε νὰ κατηγοροῦν τὴν ἄγνοιά του, ὡς πρὸς τὸ ποῦ ἦταν θαμμένος ὁ Λάζαρος —θὰ ἐπανέλθουμε σ' αὐτὸ πῶ κάτω— τοὺς ἀπαντᾷ, μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου²⁰:

*Προσποιοῦμαι τὴν ἄγνοιαν,
 ἵνα ὑμῶν ἐλέγξω τὴν ἄνοιαν!*

Μιὰ ἄνοια και μιὰ πῶρωση, γιὰ τὴν ὁποία, ὅπως λεπτὰ παρατηρεῖ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, και ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς προσευχήθηκε τὴν ὥρα τοῦ θαύματος: «Και γὰρ ἐπέδειξεν ὁ λόγος, σημειώνει, ὅτι οὐ διὰ τὴν τοῦ νεκροῦ ἀνάστασιν γέγονεν ἡ προσευχή, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν τότε παρόντων ἀπίστων ἀσθένειαν», στοὺς ὁποίους, φυσικά, πρῶτοι-πρῶτοι ἔρχονταν οἱ Ἑβραῖοι²¹.

13. Ἀνδρέας ὁ Τυφλός, ἰδιόμελον «Και νῦν» τῶν Στιχηρῶν τοῦ Ἑσπερινοῦ (Τριψιδιον, 337α').

14. Καν. Ἀποδ., ἡ' 3.

15. Καν. Ἀποδ., β' 6 και 7.

16. Καν. Ἀποδ., δ' 9.

17. Καν. Ἀποδ., ε' 5.

18. Καν. Ἀποδ., ἡ' 4.

19. Ὅπ. π., γ' 6.

20. Migne, P.G., 97, 976.

21. Λόγος «Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον» (Migne PG, 48, 784).

γ'. «Σκοτεινόμορφον Ἄδου βασιλεῖον».

Μὲ τὴν ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου, πού, «τεταρταῖον νεκρὸν ἐκ τοῦ μνημείου, τὸν ὑπὸ τεσσάρων στοιχείων συσπασθέντα, τὸν ὀξέσαντα, τὸν σαπέντα, τὸν ὑπὸ σκωλήκων κυριευθέντα»²², τὸν ἄρπαξε ὁ ζωοδότης καὶ τὸν ξανάφερε στὸ φῶς τῆς ζωῆς καὶ στὴ ζωὴ τοῦ φωτός, ἔχουμε τὴν ἀρχὴ τοῦ θανάτου τοῦ Ἄδου. Κι ἄλλες φορές ἀναγκάστηκε ὁ Ἄδης νὰ δώσει πίσω «οὓς κατέπιε πρίν», μὰ τώρα, ἡ ἰσχὺς τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ διέλυσε²³ τὸ σκοτεινόμορφο βασίλειο τοῦ Ἄδου! Οἱ ποιηταὶ μας ἐκμεταλλεύονται, μὲ σίγουρη ἐπιτυχία, τὴν ἀπροσδόκητη καταστροφὴ τοῦ κάτω κόσμου: οὔτε ὁ Ἄδης οὔτε ὁ θάνατος ὑποφιαζόταν, πὼς μπορούσε νὰ τοὺς συμβεῖ κάτι τέτοιο! Βλέπουμε στοὺς ὕμνους συχνά-πυκνά τὴν εἰκόνα τοῦ Ἄδου, νὰ θρηνεῖ καὶ νὰ κλαίει, πού τοῦ ἄρπαξαν τὸ θῦμα, τὴ λεία του, περισσότερο μάλιστα ἀπ' ὅ,τι τότε, ὅταν ὁ προφήτης Ἡλίας ἢ ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος παρεβίασαν τὸ ἄσυλό του. Γιατὶ τώρα ἤρθε, προσωπικῶς, ὁ ἴδιος πού καὶ τότε —δι' ἐκείνων— ἐνεργοῦσε τὸ θαῦμα:

...οὗτος ἐστίν, ὁ τὸ πρὶν ἀναστήσας τοὺς νεκρούς·
Ἡλίας μὲν ἤγειρε νεκρόν, καὶ Ἐλισσαῖος ἄμα·
ἀλλ' αὐτὸς ἦν, δι' αὐτῶν, καὶ λαλῶν καὶ πράττων²⁴.

Ἡ κάθοδος στὸν Ἄδου, καὶ ἡ συνακόλουθη κατὰ κράτος ἦττα του, εἶν' ἓνα πολὺ προσφιλὲς θέμα γιὰ τὴν ὕμνογραφία: τὸ βρίσκουμε συχνότατα σὲ ὅλα τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ πρέπει νὰ τονίσουμε, πῶς, πέρ' ἀπὸ τὴ δογματικὴ σημασία πού ἀναμφίβολα ἔχει²⁵, οἱ εἰκόνες τῆς καθόδου τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδου ὀφείλουν ἴσως κάτι καὶ στὴν ἐπίδραση πού ἄσκησαν στοὺς πιστοὺς τ' Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια καὶ τ' ἄλλα σχετικὰ κείμενα, πού ὁ λαὸς τὰ διάβαζε πάντα μὲ ιδιαίτερη εὐχαρίστηση. Ὁ Ἄδης φοβᾶται τὸ Χριστό, γιατί γνωρίζει τὴ δύναμή του τὴ θεία, μὲ τὴν ὁποία «περιέπει ἀεὶ καὶ κατέχει τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐκ γῆς, ὡς ἀκρίδας οἰκτρὰς»²⁶. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἔρχεται στὴ Βηθανία ὁ Χριστός, ἐκεῖνος, δηλ. ὁ Ἄδης, ἀρχίζει νὰ σκέφτεται τὰ φοβερά καὶ τρομερά πού ἔχει νὰ πάθει. Καὶ ὁ Ρωμανὸς τὸν βάζει ἐπικαίρως νὰ συνομιλεῖ μὲ τὸ Θάνατο —λὲς καὶ βρίσκονται σ' ἓνα πάτωμα πιὸ κάτω:

...τῶν δὲ ποδῶν αὐτοῦ τὸν κτύπον
ὡς ἀκούσας ὁ Ἄδης τότε, τῷ Θανάτῳ ἐπιθύριζε·

22. «Τίτος Βόστρων», P.G., 18, 1265.

23. Κανὼν Θεοφάνους, α' 2 (Τριψίδιον, 343α').

24. Καν. Ἀποδ., θ' 6. Πρβλ. Καν. Ἀποδ. δ' 6.

25. Βλ. Ἰω. Ν. Καρμίρη, Ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου, Ἀθήναι 1939 (ἰδιαίτερα, σελ. 74 καὶ ἐξῆς).

26. Ρωμανὸς (I, η' 2-3).

τίνες οὔτοι οἱ πόδες, ὦ Θάνατε,
οἱ πατήσαντες τὴν κεφαλὴν μου;
Οἴμοι, τάχα Ἰησοῦς πέλει·
πάλιν ἦλθεν ἀναπράξας ἡμᾶς...²⁷.

Ὁ διάλογος αὐτὸς ἔχει πολλὰ ἐπίπεδα καὶ δὲν εἶναι πάντοτε ὠραῖες οἱ εἰκόνες του, μὲ τὸν ρεαλισμὸ τους καὶ τὸν ἀνθρωπομορφισμό τους. Σὲ κάποια στιγμή ὁ Ἄδης προστάζει τὸ Θάνατο: «Μὴ φέρε μοι τροφήν, οὐ πέπτω γὰρ αὐτήν· προσάγεις μοι δεδεμένους νεκρούς, καὶ καταπίνων εὐθέως ἐμῶν»²⁸.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Θάνατος, θυμωμένος, τοῦ ἀπαντᾶ σὲ σκληρὴ γλῶσσα:

... νουθέτησον τὴν γαστέρα τὴν σὴν
ἦν οὐκ ἐχόρτασας ἕως τοῦ νῦν·
καὶ γὰρ ἀπέκαμόν σοι φέρων,
καὶ οὐκ εἶπας λοιπὸν «ἄρκει μοι»·
ἀλλ' ἠπλώθης ὡς ἡ θάλασσα,
ποταμοὺς τελευτώντων δεχόμενος
καὶ μηδέποτε κόρον λαμβάνων...²⁹.
Ἵδωρ σοι ἔδοξεν ἡ ζωὴ τῶν βροτῶν πάντοτε,
ὄθεν ἐπλάτυνας καὶ οὐκ ἐπαύσω αἶε καταπίνων...³⁰.

Αὐτὸς ὁ διάλογος, ποὺ κάνει τὸν Ἄδη καὶ τὸ Θάνατο νὰ τρέμουν, κάνει καὶ τὰ καταχθόνια νὰ τρέμουν πρὶν ἀκόμη ἔρθει ἡ Σταύρωση, γιατί σείεται «τὸ κράτος τοῦ πολεμήτορος»³¹. Γιατί ὁ Χριστὸς, ὅπως λέγει ὁ ὕμνογράφος Κυριακός, «κινηθεὶς ἐνεβριμήσατο, καταργῶν λόγῳ τὸν Θάνατον, καὶ πατῶν Ἄδου τὴν δύναμιν»³². Πράγματι «νῆμα λελόγισται τὸ μνῆμα, καὶ ὁ θέλων ἀκόπως τέμνει, καὶ κομίζεται ὃν βούλεται»³³. Ὁ Κυριακός, ὁ Ἄνδρέας Κρήτης καί, περισσότερο, ὁ Ρωμανός, εἰκονίζουν ποιητικὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ θαύματος. Πιάνουν τὴ ρίζα του, καθὼς ἀκοῦν τὸν διάλογο τοῦ Ἄδου μὲ τὸ Θάνατο, ὅταν βλέπουν τὰ σάρκινα μέλη τοῦ Λαζάρου, «ἅπερ διέλυσεν ἡ φθορά, ὡς προσδοκῶντα ἀναστῆναι· μελετᾷ γὰρ συναθροισθῆναι, ὅτι ἔρπουσιν ὡς μύρμηκες, ἐπειδὴ ἀνεχώρησαν σκώληκες, καὶ ἀφῆκεν αὐτὰ δυσσομία... Ὅντως Ἰησοῦς ἦλθεν· οὗτος πέμψας τὴν ὁσμὴν πρὸς ἡμᾶς, τὸν ὀξέσαντα εὐωδίασε»³⁴.

27. Ὁπ. π., γ' 5-9.

28. Ὁπ. π., θ' 2-3. Ὁ διάλογος τοῦ Ἄδου μὲ τὸ Θάνατο (στὸν ὕμνο Ι) συνεχίζεται ἀπὸ τὸν οἶκο η' ἕως τὸν οἶκο ιε'.

29. Ὁπ. π., ι' 2-7.

30. Ὁπ. π., ια' 1-2.

31. Καν. Ἀποδ., α' 6.

32. Ρίτσα, τ. Ι, σ. 286 (οἶκος ια'). Πρβλ. καὶ οἶκον ζ' (σελ. 285).

33. Ρωμανός, Ι, ιδ' 5-6.

34. Ὁπ. π., Ι, ιβ' 4-10.

Καί, συνεχίζοντας ὁ ἅγιος Ρωμανός, μᾶς δίνει μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ συγκλονιστικὲς εἰκόνες, μὲ σπάνια ποιητικὴ δύναμη, ὅπου ὁ Ἄδης καὶ ὁ Θάνατος βλέπουν τὴ θεία δύναμη νὰ κατεβαίνει στὸ σῶμα τοῦ Λαζάρου λίγο-λίγο, καὶ ἀνατριχιάζουν! Βλέπουν «τὴν ὄσφρησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνειραμένην τῷ φίλῳ αὐτοῦ, ἔξυτρεπίζουσαν τὸ σῶμα πρὸς τὴν κλῆσιν τοῦ ζωοδότου· τὰς μὲν τρίχας εὐθετίζουσαν, τοὺς ὑμένους δὲ τούτῳ ὑφαίνουσαν, καὶ τὰ σπλάγγχνα αὐτῷ συνιστῶσαν· φλέβας πάσας διατείνουσαν, αἷμα πάλιν ἐπαφοῦσαν αὐταῖς, ἀρτηρίας δὲ καταρτίζουσαν, ἵνα ἔτοιμος Λάζαρος, ὅταν κληθῆ ἀναστήσεται...»³⁵. Μὲ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, «πᾶσα ἡ ἄρμονία (τοῦ νεκροῦ σώματος) ἀνεκαινίσθη»³⁶ καὶ «πᾶν τὸ σκῆνος ἐμψυχωθὲν κατωργάνωτο»³⁷. Ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται στὰ νεῦρα καὶ στὰ ὀστέα του ὁ Λάζαρος νὰ πλημμυρίζουν οἱ χυμοὶ τῆς ζωῆς, καὶ «βοᾷ κάτωθεν»: «εἰ καὶ δεσμὰ περικείμεαι, Σωτήρ, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐν τῇ γαστρὶ μενῶ τοῦ Ἄδου, ἐὰν μόνον κράξῃς με Ἰάζαρε, δεῦρο ἔξω· σὺ γὰρ μου φῶς καὶ ζωή»³⁸. Καὶ ὁ Χριστὸς φωνάζει πρὸς τὸν φίλο του: «ἀνάστα, δεῦρο πρὸς με, ἵνα τὴν σὴν ὁ Ἄδης πτήξῃ φωνήν»³⁹. Καὶ τότε, κατὰ τὸ λόγο τοῦ ὑμνογράφου, «φόβος, θάμβος καὶ καταπληξίς»⁴⁰ πέφτει στὰ ἐπίγεια καὶ τὰ καταχθόνια! Ὁ Χριστὸς ἀρπάζει τὸν Λάζαρο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Ἄδου⁴¹ —«τὸν χοῦν συνάψας πνεύματι, ὁ πάλαι τὸν πηλὸν πνεύματι ψυχώσας»⁴²— καὶ τὸν βγάζει ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὰ δεσμὰ τῶν καταχθονίων, ὅπου ὁ Ἄδης τρέμει, στενάζει καὶ «πικρῶς ὀδύρεται»⁴³. Ἀπελπισμένος πιά, καὶ βλέποντας ὄχι μόνον «τὰ κλειῖθρα»⁴⁴ μὰ καὶ ὅλο τὸ «σκοτεινόμορφον» βασιλείῳ του νὰ διαλύεται, φωνάζει πρὸς τὸν Λάζαρο ὁ Ἄδης⁴⁵:

*Παρακαλῶ σε, Ιάζαρε, ἀνάστηθι,
ἔξελθε τῶν κλειθρῶν μου ταχύ, ἀπιθι ὄν·
καλὸν μοι γὰρ ἓνα θρηγῆσαι, πικρῶς ἀφαιρούμενον
παρὰ πάντα οὖς πρὶν, πεινῶν κατέπιον.*

35. Ὁπ. π., Ι, ιγ' 4-11. Πρβλ. Καν. Ἐποδ. θ' 5.

36. Κυριακὸς (Pitra, τ. Ι, σ. 287, οἶκος ιβ').

37. Εἶναι, καὶ στὸν περὶ λόγον, ποιητικὸ τὸ σχόλιο τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης πάνω στὸ «δεῦρο ἔξω» τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Λάζαρο: «ἡ πνοὴ ἐν ρισίν· αἱ φλέβες αἵματος πλήρεις· ἡ φωνὴ ἐπὶ φάρυγγος· ἐν ὧσιν ὁ λόγος· ἐν ὀφθαλμοῖς τὸ ὄρᾶν· ἐπὶ χώρας ἡ ὄσφρησις· ἡ βᾶδισις κατὰ φύσιν· καὶ πᾶν τὸ σκῆνος ἐμψυχωθὲν κατωργάνωτο» (Migne P.G., 97, 981). Πρβλ. Καν. Ἐποδ., θ' 7.

38. Καν. Ἐποδ., ζ' 3.

39. Ὁπ. π., γ' 2.

40. Ρωμανὸς (Ι, ζ' 8-10).

41. Ὁπ. π., Ι, ε' 2-3.

42. Καν. Ἐποδ., ε' 4.

43. Ὁπ. π., α' 2.

44. Καν. Κοσμᾶ, δ' 3 (Τριψίδιον, 344β').

45. Καν. Ἐποδ., ζ' 4.

Και ὁ Λάζαρος, «δεδεμένος τοὺς πόδας, ἐβάδιζε· θαῦμα ἐν θαύμασι! Καὶ γὰρ μείζων ὠφθη τοῦ κωλύοντος ὁ ἐνισχύων Χριστός»⁴⁶. Καὶ τότε πᾶς ἔχουμε τὴν ἀντιστροφή: ἐκεῖ πού ἦταν ὁ κλαυθμός, τώρα ἡ χαρὰ πανηγυρίζει· κ' ἐκεῖ πού ἦταν ἡ ἔπαρση τῆς νίκης, τώρα κατοικεῖ τὸ πένθος, ὅπως μᾶς τὸ λέει τὸ ἑξαποστειλᾶριο τῆς ἡμέρας, πού ἀπευθύνεται στὸν Θάνατο καὶ στὸν Ἄδην: «Διὰ Λαζάρου σε Χριστὸς ἤδη σκυλεύει, Θάνατε· καὶ ποῦ σου Ἄδην τὸ νίκος; Τῆς Βηθανίας ὁ κλαυθμός, νῦν ἐπὶ σέ μεθίσταται»⁴⁷.

δ'. Προοίμια Σταυροῦ καὶ Ἀναστάσεως.

Κατὰ τὸν ἅγιο Ρωμανὸ τὸ Μελωδό, μιλώντας στοὺς Μαθητάς του ὁ Χριστός, πρὶν ξεκινήσει γιὰ τὴ Βηθανία, λέει μετὰξὺ ἄλλων: «ἐκεῖ γὰρ μέλλω θαυματουργεῖν, ἐκτελῶν τοῦ Σταυροῦ τὰ προοίμια»⁴⁸. Μὲ ἄλλα λόγια ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης ἐπανέρχεται στὸ ἴδιο θέμα: «Τοῦ Πάθους τὰ σύμβολα καὶ τοῦ Σταυροῦ σου, γνωρίσαι βουληθεὶς Ἀγαθέ, τοῦ Ἄδου τὴν ἀπληστον γαστέρα ῥήξας, ἀνέστησας ὡς Θεὸς τὸν τετραήμερον»⁴⁹. Καὶ ὁ Λέων Στ' ὁ Σοφός, σὲ ἰδιόμेलό του ψάλλει, πὼς ὁ Λάζαρος «γέγονε τῆς παλιγγενεσίας προοίμιον σωτήριον»⁵⁰. Καὶ συνεχίζει μὲ τὴν ἄλλη θέση, πού πολλοὶ ποιηταὶ μας τόσο τὴν τονίζουν στὰ ὑμνογραφήματά τους: «Κύριε, πιστῶσαι θέλων τοὺς Μαθητάς σου τὴν ἐκ νεκρῶν σου ἔγερσιν, ἐν τῷ μνήματι Λαζάρου παραγέγονας»⁵¹. Ἐρπάζει ὁ Χριστός, ὡς ποιμὴν, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δεινοῦ ἢ παμφάγου λύκου τὸν τετραήμερον, «προδεικνύων τὴν παγκόσμιον δόξαν τῆς Ἐγέρσεώς» του⁵². Ἡ ἔγερση ὅμως τοῦ Λαζάρου προαναγγέλλει ὄχι μονάχα τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, μὰ καὶ τὴν ἀνάσταση ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ὅπως μᾶς λέει ὁ ὑμνογράφος στὸ ἀπολυτίκιο, δηλ. στὸ κατ' ἐξοχὴν τροπάριο τῆς ἑορτῆς: «Τὴν κοινήν Ἀνάστασιν πρὸ τοῦ σοῦ Πάθους πιστούμενος, ἐκ νεκρῶν ἤγειρας τὸν Λάζαρον, Χριστὲ ὁ Θεός»⁵³. Τὴν ἴδια διδασκαλία, φανερώτερα, ψάλλει ὁ ποιητὴς στὸ Κάθισμα τοῦ Ὁρθρου: «ἀνέστησας φωνήσας τὸν νεκρόν, τὴν

46. Κανὼν Θεοφάνους, ε' 2 (Τριψίδιον 345α').

47. Ἐξαποστειλᾶριον β' (Τριψίδιον, 347α').

48. Εἶναι ὁ μόνος Οἱ κ ο ς, πού ἔμεινε ὡς σήμερα σὲ λειτουργικὴ χρῆση καὶ διαβάζεται πρὶν ἀπ' τὸ Συναξάρι, στὸν ὄρθρο τῆς γιορτῆς (βλ. Τριψίδιον, 345β').

49. Καν. Ἀποδ., δ' 5.

50. Στιχ. ἰδιόμ. ἐσπερινοῦ ἑορτῆς, γ' (Τριψίδιον, 336β').

51. Ὁπ. π. (ἰδιόμ. δ').

52. Καν. Κοσμᾶ, δ' 1 (Τριψίδιον, 344β'). Πρβλ. τετραψίδιον Κοσμᾶ: «προπιστῶν τὴν ἔνδοξον Ἐγερσιν τὴν σὴν, νεκρὸν τετραήμερον ἐκ τοῦ Ἄδου ἐλευθεροῖς» (θ' 2. Τριψίδιον, 347α). Καν. Ἀποδ., θ' 2.

53. Βλ. α' τροπ. (ἀπολυτ.) Ὁρθρου. (Τριψίδιον, 342β'). Πρβλ. Καν. Κοσμᾶ (α' 3): «Πιστούμενος, Λόγε, τὴν σεαυτοῦ Ἀνάστασιν ὄντως, ὡς ἐξ ὑπνου τὸν προσφιλεῖ ἀνέστησας» (Τριψίδιον, 343β').

τοῦ κόσμου, Ζωοδότα, δι' αὐτοῦ πιστούμενος Ἀνάστασιν»⁵⁴. Σὲ ἄλλους ὕμνους ἔχουμε καὶ τὴν ἔκφραση τῆς μεγάλης χαρᾶς γιὰ τὴν πολίχνη τῆς Βηθανίας, ἡ ὁποία χορεύει καὶ ἀγάλλεται μὲ τὴν ἔγερση τοῦ Λαζάρου, ἐνῶ προανακηρύττει ἔτσι καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ζωοδότου⁵⁵, ὁ Ὅποῖος παίρνει τὸν τεταρταῖον φίλο του γιὰ «παναληθέστατον πᾶσι μάρτυρα» τῆς δικῆς του Ἐγέρσεως⁵⁶.

ε'. «Ἄβυσσος ὦν γνώσεως, ἐρωτᾶς ποῦ τέθειται».

Ἐνας πολὺ κοινὸς τόπος στὴν ὕμνογραφία τῆς ἑορτῆς τοῦ Λαζάρου εἶναι ὁ τονισμὸς τῆς διπλῆς φύσεως ἢ οὐσίας τοῦ Χριστοῦ, ὅπως παρουσιάζεται στὸ θαῦμα τῆς ἐγέρσεως τοῦ τεταρταίου καὶ δικαίου φίλου του. Οἱ ποιηταί μας, ζώντας μετὰ τὸν γ' καὶ δ' αἰῶνα —ἄλλοι πολὺ ἀργότερα— αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ ὑπογραμμίσουν τὴ δογματικὴ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, σχετικὰ μὲ τὸ λεγόμενον Χριστολογικὸ δόγμα. Οὔτε νὰ ὑπερτονίσουν τὴ θεϊκὴ οὐσία καὶ φύση του, οὔτε τὴν ἀθρώπινη, φυσικὰ, εἰς βᾶρος τῆς θείας. Προσπαθοῦν νὰ κρατήσουν μιὰ ἰσορροπία. Ἀκόμη καὶ ὁ Ρωμανός, ποῦ συνήθως ἀποφεύγει τίς δογματικὲς διατυπώσεις, στὸν πρῶτο ὕμνο του στὸ Λάζαρο καταχερίζει τοὺς Νεστοριανούς καὶ τοὺς συγγενεῖς αἰρετικούς, λέγοντας: «τινὲς εἶπον τοῦτον ἄνδρα ψιλόν, καὶ οὐκ ἠσχύνθησαν τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ»⁵⁷. Ἔτσι, λοιπόν, δείχνουν καὶ διαλαλοῦν —σχεδὸν κατὰ κόρον, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε— καὶ τὴν ἀθρώπινη ἀδυναμία καὶ τὴ θεϊκὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ πιὸ συνηθισμένη ἔκφραση τῶν ὕμνογράφων, εἶναι μιὰ θεολογικὴ ἀπάντηση στὸ αἰωρούμενο ἐρώτημα τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἄλλων ἀπίστων ἢ δυσπίστων: μὰ ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ παντογνώστης, γιατί ρωτᾶ ποῦ εἶναι θαμμένος ὁ Λάζαρος⁵⁸; Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, στὸν Κανόνα τοῦ Ἀποδείπνου τῆς ἑορτῆς, βλέποντας τὸ Χριστὸ ν' ἀνασταίνει τὸ Λάζαρο, λέγει: «Θεὸς εἶ καὶ ἄνθρωπος, ἐπαληθεύων τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα»⁵⁹. Εἶναι παράδοξο τὸ «πῶς ὁ Κτίστης πάντων, ὅπερ οὐκ ἠγνόει, ὡς ἀγνοῶν ἡρώτα»⁶⁰ καὶ πῶς, «ἄβυσσος ὦν γνώσεως, ἐρωτᾶ ποῦ τέθειται ὁ τεθνεὼς»⁶¹; Ἡ φράση «Θεὸς γὰρ εἶ καὶ ἄνθρωπος», ποῦ ἔρχεται συχνὰ στὰ χεῖλη τῶν ὕμνο-

54. Μετὰ τὴν α' Στιχολογίαν (Τριψίδιον, 342β'). Πρβλ. Κανόνα Θεοφάνους (ε' 1): «Ἐπιστάς τῷ Λαζάρου μνήματι, Φιλάνθρωπε, τοῦτον ἐκάλεσας καὶ ζῶνι παρέσχεσ... οἷα Θεός, τὴν ἐσομένην προθεσπίζων προδήλως Ἀνάστασιν» (Τριψίδιον, 344β').

55. Καν. Θεοφάνους, α' 4 (Τριψίδιον, 343α').

56. Τετραψίδιον Ἰωάννου Μοναχοῦ, θ' 2 (Τριψίδιον, 347α').

57. Βλ. I, ζ' 8-10.

58. Βλ. τίς θέσεις τῶν σχετικῶν ὁμιλιῶν, ποῦ ἀποδίδονται στὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, Migne PG, 62, 771 ἐξ., 775 ἐξ. καὶ 777 ἐξ.

59. Καν. Ἀποδ., δ' 8.

60. Καν. Ἀποδ., γ' 1.

61. Καν. Θεοφάνους, γ' 2 (Τριψίδιον, 343β'). Πρβλ. Τετραψίδιον Ἰω. Μοναχοῦ, θ' 4.

γράφων, ἀναλύει πότε τὴ μιὰ καὶ πότε τὴν ἄλλη οὐσία καὶ φύση τοῦ Χριστοῦ: «δύο προβαλλόμενος τὰς ἐνεργείας σου, ἔδειξας τῶν οὐσιῶν, Σῶτερ, τὴν διπλόην»⁶². Τὸ ὅτι βαδίζει, δακρῦζει ἢ ὀμιλεῖ, δείχνει τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ἐνέργεια⁶³. Τὸ ὅτι «αὐτεξουσίως ἐγείρει» τὸν Λάζαρον, τὴν «θεϊκὴν μηνύει» φύσιν καὶ ἐνέργειαν⁶⁴. Ὡς ἄνθρωπος, «ὡς βροτὸς» δακρῦζει καὶ ρωτᾷ, μὰ ὡς Θεὸς καὶ ὡς Πλάστης ἐγείρει καὶ ἀνιστᾷ⁶⁵. Μὲ τὸ νὰ ρωτῆσει γιὰ τὸ «ποῦ τέθαπται», λέγει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, δείχνει τὴν ἐνανθρώπησή του⁶⁶. Μὲ τὸ νὰ δακρῦσει, «δεικνύει τὴν σάρκωσιν τῆς οἰκονομίας καὶ ὅτι φύσει Θεὸς ὑπάρχων, φύσει καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος»⁶⁷. Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, ἐδῶ, δίνει μάχη ποιητικῆς καὶ δογματικῆς διδασκαλίας καὶ σαφηνείας, ἀνάλογη μὲ κείνες τοῦ συναδέλφου του Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ:

*Ράνας ἐπὶ φίλῳ δάκρυα δι' οἰκονομίαν
ἔδειξας τὴν σάρκα τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν,
οὐσία οὐ δοκῆσει, Σωτῆρ, ἐνωθεῖσάν σοι...⁶⁸.*

Τις δύο οὐσίες καὶ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ποῦ φανερώθηκαν στὴν ἔγερση τοῦ Λαζάρου, βρίσκουν πολλές εὐκαιρίες οἱ ποιητὲς μας νὰ ὑπογραμμίσουν, καὶ θὰ ἦταν ἴσως ἀνιάρθ νὰ μεταφέρουμ' ἐδῶ ὅλα τὰ σχετικὰ χωρία⁶⁹.

Ὁ ἅγιος Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς πιάνει μιὰ λεπτὴ ἀπόχρωση κάποιας εἰρωνείας στὴν ἐρώτηση τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία ὀνομάζει «δῆθεν» ἐρώτηση.

62. "Οπ. π., γ' 1 (Τριψίδιον, 343β').

63. Τετραψίδιον Ἰωάννου Μοναχοῦ, θ' 3 (Τριψίδιον, 347α').

64. "Οπ. π., θ' 1 (Τριψίδιον, 347α') καὶ θ' 3. Πρβλ. Τετραψίδιον Ἰωάννου Μοναχοῦ, ζ' 1: «πιστούμενος τῆς θεότητος τὴν ἀόριστον ἐνέργειαν» (Τριψίδιον, 345β').

65. Καν. Ἀποδ. ζ' 1. Τετραψίδιον Κοσμᾶ, η' 2. Τετραψίδιον Ἰω. Μοναχοῦ, η' 1. Πρβλ. α' Κάθισμα (μεταξὺ γ' καὶ δ' ῥῥῆς), Τριψίδιον, 344α'.

66. Καν. Ἀποδ., δ' 4.

67. "Οπ. π., α' 3. Πρβλ. Τροπ. α' 5: «Τῷ νόμῳ τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης, ἠρώτησας, Δέσποτα, «ποῦ τέθειται Λάζαρος;» δεικνύων πᾶσι, Σωτῆρ, ἀνόθευτον τὴν πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίαν σου». Τροπ. β' 4: «ἐδάκρυσας, πιστούμενος τὴν ἡμῶν ὡς ἐφόρεσας φύσιν». Καν. Ἀποδ., δ' 1: «ἐδάκρυσας, Κύριε, ἐπὶ Λαζάρῳ, δείξας ὅτι ἄνθρωπος εἶ».

68. Καν. Ἀποδ. γ' 4. Πρβλ. Κανὸνα Κοσμᾶ, α' 2: «Τὸν ἄνθρωπον φύσει οὐσιωθεὶς, Χριστὲ ἐκ Παρθένου... μαθεῖν ἐπηρώτας ὡς ἄνθρωπος, οὐκ ἀγνοῶν ὡς Θεὸς ὅπου ἔκειτο». Ἐπίσης, τροπ. Καν. Κοσμᾶ, γ' 1: «τοῦτον ἐδάκρυσας νόμῳ τῆς φύσεως, πιστοποιῶν σου τὴν σάρκα ἥνπερ προσεληφας» (Τριψίδιον, 343β').

69. Βλ. π.χ., ἐκτὸς ἀπὸ κείνα ποῦ εἶδαμε πρὸς τὴν ἀκόλουθα τροπάρια: Αἴνιοι, α' ἰδιόμ. (Τριψίδιον, 347β'): «πιστούμενος ἡμῖν τὰς δύο οὐσίας σου, μακρόθυμε, ὅτι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐξ ἀγνῆς Παρθένου παραγέγονας». Καν. Θεοφάνους, γ' 3: «Τόπους ἀμειβόμενος, ὡς γεγονῶς βροτὸς πέφηνας περιγραπτὸς, ὁ πληρῶν τὰ πάντα ὡς Θεὸς ἀπερίγραπτος» (Τριψίδιον, 343β'). Τετραψίδιον Ἰωάννου Μοναχοῦ, ζ' 2: «Τῇ σαρκὶ περιγραπτὸς ὑπάρχων, ὁ ἀπερίγραπτος, εἰς Βηθανίαν ἐλθὼν, δακρυεὶς... ὡς Θεὸς δὲ θέλων, ἀνιστᾷ τὸν τετραήμερον» (Τριψίδιον, 345β').

Εἶναι καθαρὰ, θὰ λέγαμε, ρητορικὴ ἐρώτηση· ὅπως τότε, στὴν Ἑδέμ, ἐρώτησε «ποῦ εἶ, Ἀδάμ;» ἔτσι καὶ τώρα ἐρωτᾷ «ποῦ ὁ Λάζαρος;» Ἴδου τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τοῦ ὕμνου τοῦ Ρωμανοῦ:

*Ὁ Πλάστης δὲ διὸ καὶ παρῆν
κατέλαβε τοῦ νεκροῦ τὴν ταφὴν,
μετὰ τὸ δῆθεν ἐρωτῆσαι ποῦ ὁ Λάζαρος κατετέθη·
εἰρωνεῖα γὰρ ἠρώτησεν ὁ παλάμη ποιήσας τὸν ἄνθρωπον
«ποῦ κατάκειται Λάζαρος;» λέγων·
θέλει γινῶναι ἃ ἐπίσταται· ὡσπερ εἶπε
πρῶτον «ποῦ εἶ, Ἀδάμ;» οὕτως ἔλεγε
«ποῦ ὁ Λάζαρος;»⁷⁰.*

Ἐν' ἄλλο σημεῖο, ἀπὸ τὸ θαῦμα τῆς ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου, ὅπου σταματᾷ ἡ προσοχὴ τῶν ὑμνογράφων μας, εἶναι ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ. Λέγει ἡ σχετικὴ περικοπή: «ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπε· πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ἤδιδον ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περισσῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας»⁷¹. Ἄλλοι βλέπουν μιὰ στιγμὴ ἀνάλογη μὲ κείνη τῶν δακρύων: «καὶ τῷ Πατρὶ προσηύξω, δακρύσας ὡς ἄνθρωπος»⁷². «Ἐπικαλεῖς μὲν ὡς βροτὸς τὸν Πατέρα, ὡς Θεὸς δὲ Λάζαρον ἐγείρεις»⁷³. «Ὁ Πατρὶ συνατὶδιος, Λόγος καὶ Θεὸς τὸ πρὶν καθορώμενος, νῦν ὡς ἄνθρωπος προσεύχεται, προσευχὰς ὁ πάντων προσδεχόμενος»⁷⁴. Ἄλλοι βλέπουν μιὰ εὐχαριστίαν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου πρὸς τὸν Πατέρα γιὰ τὸ θαῦμα: «Τῷ Πατρὶ νέμων δόξαν, ... ἤσθα εὐχόμενος, τὸν περισσῶτα σὺ πιστούμενος ὄχλον Μακρόθυμε, τὴν εὐχαριστίαν τῷ σῷ Πατρὶ προσαναφέρων, τῇ κελεύσει ἐγείρων τὸν Λάζαρον»⁷⁵. Μὲ περισσὴ διάκριση ὁ ὑμνογράφος Θεοφάνης ἀγγίζει τὸ θέμα καὶ λέγει, γιὰ τὴν προσευχὴ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτα τὰ ἐξαισία, μὲ τὸν ποιητικὸ καὶ θεολογικὸ λόγον του: «Οὐ συμμαχου δεόμενος, ἀλλ' οἰκονομίαν τελῶν ἀπόρρητον, προσευχόμενος ἀνέστησας, νεκρὸν τετραήμερον»⁷⁶. Ὁ Λέων ὁ Στ', χωρὶς νὰ ἐπιμένει στὸ θέμα, τονίζει τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «καὶ ἐπήκουσεν ὁ ἄπνους, τῷ πνοὴν αὐτῷ διδόντι»⁷⁷. «ἀπεσεύσατο τὴν φθοράν, τῆς ἀφθαρσίας τῷ πνεύματι, καὶ

70. Βλ. I, ιζ' 4-10. Ὁ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου ἐρμηνεύει μὲ τὸ δικό του τρόπο τὴν ἐρώτηση τοῦ Χριστοῦ: γιὰ ν' ἀκούσουν οἱ ἄλλοι γύρω καὶ ν' ἀκολουθήσουν· καὶ ἀφοῦ ἰδοῦν, νὰ γίνουν κατόπιν μάρτυρες τοῦ θαύματος (Migne P.G., 39, 61).

71. Ἰωάν. ια' 41-42.

72. Βλ. β' κἀθισμα (μεταξὺ γ' καὶ δ' φδῆς), Τριψίδιον, 344α'.

73. Τετραψίδιον Ἰωάννου Μοναχοῦ, η' 3 (Τριψίδιον, 346β').

74. Καν. Θεοφάνους, δ' 2 (Τριψίδιον, 344α').

75. Καν. Κοσμᾶ, ε' 1 (Τριψίδιον, 345α').

76. Καν. Θεοφάνους, δ' 1 (Τριψίδιον, 344α').

77. Βλ. α' ἰδιόμ. ἐσπερινοῦ (Τριψίδιον, 336α').

συνεξήλθε τῷ λόγῳ δεδεμένος κειρίαις»⁷⁸. «τότε χαρᾶς ἐπληροῦτο τὸ στίφος τῶν Μαθητῶν, καὶ μία παρὰ πάντων ἐλειτουργεῖτο συμφωνία»⁷⁹. «Πάντα δυνατά σοι, Δέσποτα, τῷ πάντων Βασιλεῖ»⁸⁰. «πάντα δύνασαι, πάντα σοι δουλεύει, Φιλάνθρωπε, πάντα σοι ὑποτέτακται»⁸¹.

ς'. «Κἀμέ πεπεδημένον διανάστησον».

Ἐδῶ, στὸ τέλος, θὰ ἤθελα νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴν προσωπικὴ μετοχὴ τῶν ὕμνογράφων στὴν ὅλη γιορταστικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἡ μέθεξι αὐτὴ ἔχει μιὰ γλυκεῖα καὶ πολὺ καταनुκτικὴ πλευρά, ποὺ ζεσταίνει σχεδὸν λυρικὰ τὸ πένθιμο καὶ ὕστερα χαρμόσυνο —σωστὴ χαρμολύπη— κλίμα τῆς Βηθανίας. Τὰ ἐντάφια σπάργανα παραμερίζονται, καὶ ἡ μορφή τοῦ Ἰησοῦ, γεμάτη θάλπος καὶ γλυκύτητα, καταλαμβάνει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. «Ἀπόθου τὰ σπάργανα, λέει ὁ ἄγ. Ἀνδρέας Κρήτης, καὶ ἀνύμνει τὰ θαύματα ἀπόθου τῆς δυσωδίας τὴν ἀηδίαν, καὶ προσκύνει τῆς ἐξουσίας τὴν αὐθεντίαν»⁸². Αὐτὰ ποὺ ὁ ἄγ. Ἀνδρέας βάζει στὸ νεκραναστημένο στόμα τοῦ Λαζάρου («Ἐνέδυσάς με, Σωτήρ, τὸ πῆλινον σῶμα, καὶ ἔπνευσάς μοι ζωὴν καὶ εἶδον τὸ φῶς σου»)⁸³. «Ἐψύχωσας σὺ τὴν ἄπνουν μορφήν τῆς σαρκός μου, συνέσφιγξάς με Σωτήρ ὀστέοις καὶ νεύροις, καὶ ἡγειράς με νεκρόν»⁸⁴. «τὴν παμφάγον διαρρήξας γαστέρα τοῦ Ἄδου, ἐξήρπασάς με Σωτήρ»⁸⁵), εἶναι λόγια ποὺ μποροῦν νὰ ποῦν καὶ ἄλλα στόματα, μέσα στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων. Ὁ λειτουργικὸς λεγόμενος χρόνος, ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ χτές, τὸ σήμερα καὶ τὸ αὔριο καὶ τὰ δένει (μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ δική μας) μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἐπιτρέπει καὶ σὲ μᾶς τὴ χρῆση αὐτῶν τῶν ὕμνων· μερικὲς φορές, μάλιστα, μοιάζουν σὰ νὰ ἔχουν γίνει ἐπίτηδες γιὰ τὴν προσωπικὴ μας περίπτωσι. Μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ «προσφιλοῦς» Λαζάρου, «τὴν πάντων ἀνθρώπων προμηνύει ἐκ φθορᾶς ἐλευθερίαν»⁸⁶. Ἐδῶ μέσα χωροῦμε ὅλοι, κ' ἔχουμε δικαίωμα νὰ ζητήσουμε

78. Δόξα, ἰδιόμ. στιχ. ἔσπερινοῦ, (Τριψίδιον, 337α').

79. Βλ. β' ἰδιόμ. ἔσπερ. (Τριψίδιον, 336β').

80. Βλ. γ' ἰδιόμ. ἔσπερ. (Τριψίδιον, 336β').

81. Δόξα, ἰδιόμ. ἔσπερ. (Τριψίδιον, 337α'). Δὲν ξέρουσε ἂν διασώθηκαν οἱ ἄλλοι τοῦ ὕμνου, δηλ. τὰ ὕμνογραφήματα τοῦ Λέοντος Στ' γιὰ τὴν ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Λαζάρου, γιὰ τοὺς ὁποίους μᾶς μιλά ὁ Ἀρέθας, περιγράφοντας τὴν ἐπίσημη ὑποδοχὴ τῶν τιμίων λειψάνων στὴν Κων/πολι: «προήγετο βασιλεὺς, εἶπετο τὸ ὑπήκοον. Εὐμολποὶ τινες καὶ καλλιμολποὶ τὸ νεότευκτον ἄσμα ἐπῆδον, οὗ βασιλεὺς αὐτουργὸς ἐχρημάτιζεν» (βλ. ἐκδ. C. A. Mango, ἐν BZ, 47, 1954, σελ. 23). Πρβλ. Θ.Η.Ε., 8, 1966, στ. 61.

82. Βλ. Λόγο του, ἐν Migne P.G., 97, 981.

83. Καν. Ἀπόδ., ζ' 3.

84. Ὀπ. π., ζ' 4.

85. Ὀπ. π., ζ' 5).

86. Αἴνοι, β' ἰδιόμ. (Τριψίδιον, 347β').

τὴν ἐλευθερία μας —ὁ καθέννας μας γνωρίζει τὰ δεσμὰ ποὺ τὸν κρατοῦν δεμένο. "Ὅπως ὁ ποιμὴν-Χριστός, «τὸν ἄρνα κατιχνεύσας, ἐκ λύκου δεινοῦ ὀλετῆρος ἤρπασε καὶ φθαρέντα ἐκαινούργησεν»⁸⁷, ἔτσι μπορεῖ νὰ κάμει ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ γιὰ τὸν καθένα μας. Ὁ ὑμνογράφος βλέπει στὸ πρόσωπο τοῦ Λαζάρου καὶ τῆς Μάρθας ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ πονοῦν καὶ δακρῦζουσι, καὶ ποὺ μποροῦν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτά, ὅπως ἐκεῖνοι: «Ἐπὶ φίλῳ δακρῦσας, τὸ τῆς Μάρθας δάκρυον ἔπαυσας· καὶ πάθει ἐκουσίῳ, ἀφείλες ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ σου πᾶν δάκρυον»⁸⁸.

* * *

Γι' αὐτὴ τὴν πλευρὰ τῆς ὑμνογραφίας, πρέπει ν' ἀποθέσει κανεὶς στὴν ἄκρη τὸν ὀπλισμὸ τῶν αὐστηρῶν φιλολόγων ἢ σχολαστικῶν θεολόγων, καὶ νὰ ἐνδυθεῖ νηπτικὸν καὶ φιλοκαλικὸν τριβώνιον. Χωρὶς σεμνοτυφίες καὶ ἀκαιρα συμπλέγματα, πιστεύουμε πὼς κατέχουμε στὴν ὑμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας μας ἕνα θησαυρὸ ἀπροσμέτρητης πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας· ἀλλά, γιὰ νὰ τὸν κάνουμε προσωπικὸ μας κτῆμα καὶ βίωμα, χρειάζεται ἀγρυπνία καὶ προσευχή, ψαλμωδία μὲ τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὸ σῶμα μας, ταπείνωση καὶ αὐτομεμφία. Μόνο μ' αὐτὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδεῖ μέσα του καὶ ν' ἀνακαλύψει τίς πληγές του καὶ νὰ ζητήσει τὴ θεραπεία τους, ὅπως ὁ Ἰωνᾶς ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους, ὅπως ὁ Δανιὴλ ἀπὸ τὸ λάκκο τῶν λεόντων, ὅπως ὁ Ἰὼβ ἀπὸ τὰ δεινὰ του, ὅπως ὁ Λάζαρος ἀπὸ τὸν τάφο του. «Γενοῦ Λάζαρος, εἰ βούλει, —λέγει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης— τῷ κόσμῳ νεκροῦμενος, ἔζων τοῖς μύλωψι, τὴν σιωπὴν ὡς λίθον ἐπὶ στόματος ἔχων»⁸⁹. Πρέπει δηλ. ὁ ἄνθρωπος, ποὺ συνήθως ἀγνοεῖ —ἢ θέλει ν' ἀγνοεῖ— τὴν ἀμαρτωλότητά του, νὰ καταλάβει πὼς εἶναι, μέσα στὰ πάθη του, ὅπως ὁ νεκρὸς Λάζαρος μέσα στὸν τάφο του, καὶ νὰ στραφεῖ μὲ ταπεινὴ διάθεση πρὸς τὸν Ἰησοῦ: «Ὁ νεκρὸν ὀδωδῶτα Λάζαρον, Χριστέ, τετραήμερον, ἐξανάστησόν με, νεκρωθέντα νῦν ἀμαρτήμασι, καὶ τεθέντα λάκκῳ καὶ σκοτεινῇ σκιᾷ θανάτου· ἀλλὰ ῥῦσαι καὶ σῶσον ὡς εὐσπλαγγνος»⁹⁰. "Ὅταν βεβαιωθῶ πὼς εἶμαι νεκρωμένος ἀπὸ τίς πολλὰς ἀμαρτίες, καὶ ἡ σχέση μου μὲ τὴν Ἐκκλησία κινδυνεύει νὰ διακοπεῖ καὶ νὰ πεθάνω πνευματικὰ γιὰ πάντα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ κράξω μὲ ὅλη τὴ δύναμη, ποὺ ἔχουν τὰ στήθη καὶ τὰ πνευμόνια μου: «ἔργῳ τὸν λόγον ἐπλήρωσας, ἔξ Ἄδου καλέσας τὸν Λάζαρον· κάμε, Φιλάνθρωπε, νεκρὸν τοῖς πάθεσιν, ὡς συμπαθὴς ἐξανάστησον δέομαι»⁹¹. «κάμε πολλοῖς πταίσμασι θανέντα, ἐξανάστησον

87. Τετραψίδιον Κοσμᾶ, ἡ' 1 (Τριψίδιον, 346β').

88. Τετραψίδιον Ἰωάννου Μοναχοῦ, ζ' 1 (Τριψίδιον, 346β').

89. Migne P.G., 97, 985.

90. Καν. Θεοφάνους, ε' 3 (Τριψίδιον, 345α').

91. Αἶνοι, ἡ' ἰδιόμ. (Τριψίδιον, 348α').

δέομαι)⁹². ὅπως τὸν «νεκρὸν ὀδωδῶτα δεδεμένον κειρίαις ἡγειρας, κάμῃ πεπεδημένον σειραῖς ἀμαρτημάτων διανάστησον»⁹³!

Θέλω νὰ τελειώσω μὲ μιὰ τρυφερή προσευχή τοῦ Ἀδάμ, ποὺ ὁ Λάζαρος μεταφέρει στὸ Χριστό, κατὰ τὴν ποιητικὴ ἔμπνευση τοῦ ὕμνογράφου Κυριακοῦ. Εἶναι τόσο πονεμένη, μὰ καὶ τόσο καθαρὸ τὸ φιλοκαλικὸ πνεῦμα τῆς, ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κανένα σχολιασμὸ ἐκ μέρους τῆς ταπεινότητός μου:

... Ἰκετεύω, Δέσποτα, δέξαι τοῦ Ἀδάμ ταύτην δέησιν.
 Ἔλιπες τῶν χειρῶν τὸ ποίημα
 πταίσαντα, Ἄδῃ με κατέκρινας.
 Γενοῦ Ἰλεως, ἀναμάρτητε.
 Τί ἐπελάθου, κτίστα, ἔργου τῶν σῶν δακτύλων,
 ὄντος σου κατ' εἰκόνα;
 Ἀλλὰ ἐξάγαγέ με Ἄδου,
 τάχος τῆς αἰωνίου φυλακῆς...)⁹⁴.

92. Καν. Θεοφάνους, γ' 4 (Τριψίδιον, 343β').

93. Τετραψίδιον Ἰωάννου Μοναχοῦ, ζ' 3 (Τριψίδιον, 346β'). Πρβλ. Καν. Κοσμᾶ, ε' 2 (Τριψίδιον 345α'): «Ὡ φωνῆς θεοφθόγγου, θείας τε δυνάμεως, Σῶτερ τοῦ κράτους σου! δι' ἧς Ἄδου πύλας, τοῦ παμφάγου Θανάτου συνέτριψας· ἀλλ' ἐξάρπασόν με, ὡσπερ τὸ πρίν, ἐκ τῶν παθῶν μου, τετραήμερον φίλον σου Λάζαρον».

94. Pitra, A.S., I, σ. 287 (σῖκος ιγ'). Φυσικά, γιὰ τὴν ὕμνογραφικὴ βιβλιογραφία τῆς ἐορτῆς εἶναι πάντα χρήσιμο τὸ βιβλίον τῆς En r. Follieri, Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae, Roma 1960-66, τόμ. I-V (ἡ γιορτὴ τοῦ Λαζάρου: στὸν τόμ. V², σελ. 201).

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Τὸ μικρὸ τοῦτο ἀπάνθισμα στηρίζεται κυρίως στὶς τρεῖς, ἀπρόσιτες ἢ δυσπρόσιτες γιὰ τὸν κοινὸ ἀναγνώστη, πηγές πού ἀναφέρουμε στὴ μελέτη μας: α) στὶς προεόρτιες καὶ τὶς ἐόρτιες ἀκολουθίες πού ἀναφέρονται στὴν Ἔγερση τοῦ ἁγίου Λαζάρου καὶ καταχωρίζονται στὸ ἐν χρήσει Τριψίδιον: Τριψίδιον κατασκευτικόν, περιέχον ἅπασαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς... Ἐκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1960 (ἐφεξῆς: Τριψίδιον). β) στὴ χειρόγραφη καὶ ἀνέκδοτη Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου τετραήμερου φίλου τοῦ Χριστοῦ Λαζάρου, εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ ἁγίου αὐτοῦ λειψάνου, ἐν ἧ περιέχει καὶ Ὁἴκους κατ' ἀλφάβητον κδ', καὶ Παρακλητικὸν Κανόνα. Συγγραφεῖσα παρά τινος Ἱερομονάχου, δι' ἐπιμελείας καὶ δαπάνης τοῦ Πανοσιολογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις ἁγίου Καθηγουμένου Κυρίου Ἀνδρέα, τοῦ Ἱεροῦ Ῥωσσικοῦ Κοινοβίου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἄθω, ἐν ἔτει 1891 (φφ. 40)· (ἐφεξῆς: Ἀκολουθία). Καὶ γ) στὴν πρόσφατη ἔκδοσις τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Λαζάρου ὑπὸ τὸν τίτλο: Ἀκολουθίαι τοῦ ἁγίου τετραήμερου Λαζάρου. Ἐκδ. Ἱ. Ναοῦ ἁγ. Λαζάρου, Λάρνακα - Κύπρος 1988, σσ. 88 (ἐφεξῆς: Ἀκολουθίαι), ἀπ' ὅπου ἀνθολογοῦμε ὕμνογρ. κείμενα τοῦ Παρακλ. Κανόνος, πού ἔγραψε γιὰ τὸν ἅγιο Λάζαρο πρόσφατα ὁ ὕμνογράφος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Μοναχὸς Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης. Στὸ τέλος δίνουμε καὶ μικρὸ μουσικὸ ἀπάνθισμα, ἀπ' τοὺς σχετικὸς ὕμνους.

Α'. Εἰς τὴν Ἔγερσιν.

1. Στιχηρὸν ἰδιόμελον, ποίημα Λέοντος τοῦ Βασιλέως.
Ἦχος πλ. β'.

*Κύριε, ἡ φωνή σου κατέλυσε
τοῦ Ἄδου τὰ βασίλεια,*

καὶ ὁ λόγος τῆς ἐξουσίας σου,
 ἤγειρεν ἐκ τάφου τετραήμερον·
 καὶ γέγονεν ὁ Λάζαρος,
 τῆς παλιγγενεσίας προοίμιον σωτήριον.
 Πάντα δυνατά σοι Δέσποτα,
 τῷ πάντων βασιλεῖ·
 δώρησαι τοῖς δούλοις σου,
 ἰλασμόν καὶ τὸ μέγα ἔλεος¹.

2. Ἀνδρέου Κρήτης. Κανὼν ἀποδείπνου (θ' ᾠδή). Ἦχος α'.
 Εἰρμός· «Ἐποίησε κράτος...».

Ὑμνεῖτω τὸ θαῦμα, Βηθανία σὺν ἡμῖν·
 ἐν ταύτῃ γὰρ ἐδάκρυσεν ὁ Κτίστης,
 τὸν Λάζαρον ἀνιστῶν, νόμῳ φύσεως σαρκός·
 καὶ Μάρθας τὰ δάκρυα λιπῶν,
 καὶ τὸν κλαυθμὸν Μαρίας εἰς χαρὰν μεταβαλὼν,
 τὸν νεκρὸν ἐγείρει.

Πιστούμενος Λόγε, τὴν Ἀνάστασιν τὴν σὴν,
 ἐκάλεσας τὸν Λάζαρον ἐκ τάφου,
 καὶ ἤγειρας ὡς Θεός, ἵνα δείξης τοῖς λαοῖς,
 Θεὸν σε καὶ ἄνθρωπον ὁμοῦ,
 ἐν ἀληθείᾳ ὄντα καὶ ἐγείραντα ναόν,
 τὸν τοῦ σώματός σου.

Συνέσεισας πύλας, καὶ μοχλοὺς τοὺς σιδηροῦς,
 ἐφόβησας τὸν Ἄδην τῇ φωνῇ σου,
 καὶ ἔπτηξε σὺν αὐτῷ, καὶ ὁ θάνατος ἐθῆς,
 ὡς εἶδον τὸν Λάζαρον Σωτῆρ,
 τὸν παρ' αὐτοῖς δεσμώτην, ψυχωθέντα τῇ φωνῇ,
 καὶ ἐξαναστάντα.

Ἐξέστησαν πάντες, ὡς ἐώρων σε Σωτῆρ,
 δακρύνοντα τὸν Λάζαρον θανέντα,
 καὶ ἔλεγον οἱ δεινοί· Ἴδε πῶς αὐτὸν φιλεῖ·
 εὐθὺς οὖν ἐφώνησας αὐτόν,
 καὶ ἀναστάς, ὁ ἄπνους, ἀφηρεῖτο τὴν φθοράν,
 τῷ προστάγματί σου.

1. Τριψίδιον, σελ. 336 β' (τῇ Παρασκευῇ πρὸ τῶν Βατων, εἰς τὸν ἑσπερινόν).

Ἐσείσθησαν πόλαι, συνετριβήσαν μοχλοί,
 ἐλύθησαν δεσμὰ τοῦ τεθνεώτος·
 ὁ Ἄδης δὲ τῇ φωνῇ, τῆς δυνάμεως Χριστοῦ,
 πικρῶς ἀνεστέναξε,
 καὶ ἀνεβόα· Οἴμοι! τίς καὶ πόθεν ἡ φωνή,
 ἢ νεκροὺς ζωοῦσα;

Ἀνάστα ἐντεῦθεν, ὑπακούσας τῆς φωνῆς·
 ὁ φίλος σου γὰρ ἔξω προσφωνεῖ σε·
 οὗτος ἐστίν, ὁ τὸ πρὶν ἀναστήσας τοὺς νεκρούς.
 Ἥλιος μὲν ἤγειρε νεκρόν,
 καὶ Ἐλισσαῖος ἅμα· ἀλλ' αὐτὸς ἦν δι' αὐτῶν,
 καὶ λαλῶν καὶ πράττων.

Ὑμνοῦμέν σου, Λόγε, τὴν ἀνείκαστον ἰσχόν·
 ὁστέοις γὰρ καὶ νεύροις τὸν θανέντα,
 ἤγειρας λόγῳ τῷ σῶ, ὡς τῶν ἄλων πλαστοουργός,
 καὶ τοῦτον ἀνέστησας Σωτήρ,
 ἐκ τῶν καταχθονίων, ὡς τῆς χήρας τὸν υἱόν,
 τὸν ἐπὶ τῆς κλίνης²...

3. Ἡ δ' ῥῆθὴ τοῦ β' Κανόνος (ποίημα Κοσμοῦ Μοναχοῦ).
 Ἦχος πλ. δ'. Εἰρμός· «Σὺ μου ἰσχύς, Κύριε...».

Σὺ ὡς ποιμὴν, ἤρπασας Σῶτερ τὸν ἄνθρωπον,
 τὸν φθαρέντα, ἤδη τετραήμερον,
 δημιουργέ, λόκου ἐκ δεινοῦ,
 ὄντως καὶ παμφάγου, ὡς δυνατός τε καὶ Κύριος,
 ἐν τούτῳ προδεικνύων, τὴν παγκόσμιον δόξαν,
 τῆς σῆς νῦν τριημέρου Ἐγέρσεως.

Σὲ τὴν ζωὴν, βλέπουσαι αἱ περὶ Μάρθαν Χριστέ,
 ἀνεβῶν εἰ ἦς ὧδε Κύριε,
 ὁ φωτισμός, πάντων καὶ ζωή,
 ὅλως οὐ τεθνήκει, νεκρὸς οὐκ ὄφθη ὁ Λάζαρος·
 ζωὴ δὲ τῶν θανέντων, σὺ φιλόανθρωπε πέλων,
 εἰς χαρὰν μετατρέπεις τὸ πένθος αὐτῶν.

2. Τῇ Παρασκευῇ (πρὸ τῶν Βατῶν), εἰς τὸ Ἀπόδειπνον (Τριφιδιον, σελ. 342).

Σὲ τὴν πηγὴν, φρίττουσι Κύριε ἄβυσσοι·
 σοὶ δουλεύει, ἢ ὑγρὰ ἢ σύμπασα·
 σὲ πυλωροί, τρέμουσι Χριστέ·
 Ἄδου δὲ τὰ κλειῖθρα, τῷ κράτει σου διαλύονται,
 Λαζάρου ἀναστάντος, ἐκ νεκρῶν τῇ φωνῇ σου,
 Παντοδύναμε Σῶτερ φιλάνθρωπε³...

4. Ε' ᾠδὴ τοῦ α' Κανόνος (ποίημα Θεοφάνου ς). Ἦχος πλ. δ'.
 Εἰρμός· «Ἴνα τί με ἀπόσω...».

Ἐπιστάς τῷ Λαζάρου,
 μνήματι φιλάνθρωπε τοῦτον ἐκάλεσας,
 καὶ ζωὴν παρέσχες,
 ὡς ζωὴν χρηματίζων ἀθάνατος,
 τῶν βροτῶν ἀπάντων, οἷα Θεός, τὴν ἐσομένην,
 προθεσπίζων προδήλως Ἀνάστασιν.

Δεδεμένος τοὺς πόδας,
 Λάζαρος ἐβράδιζε· θαῦμα ἐν θαύμασι!
 καὶ γὰρ μείζων ὄφθη,
 τοῦ κωλύοντος ὁ ἐνισχύων Χριστός·
 οὐδ' τῷ λόγῳ πάντα, δουλοπρεπῶς ὑπηρετοῦσιν,
 ὡς Θεῷ καὶ Δεσπότη δουλεύοντα.

Ὁ νεκρὸν ὀδωδότα,
 Λάζαρον ἐγείρας Χριστέ τετραήμερον,
 ἐξανάστησόν με,
 νεκρωθέντα νῦν ἁμαρτήμασι,
 καὶ τεθέντα λάκκῳ, καὶ σκοτεινῇ σκιᾷ θανάτου,
 ἀλλὰ εἴσαι καὶ σῶσον ὡς εὐσπλαγχνος⁴.

5. Κοντάκιον καὶ α' οἶκος (ποίημα Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ). Ἦχος β', «Τὰ ἅνω ζητῶν».

Ἡ πάντων χαρά, Χριστός ἡ ἀλήθεια,
 τὸ φῶς ἡ ζωὴ, τοῦ Κόσμου ἡ ἀνάστασις,
 τοῖς ἐν γῆ πεφανέρωται, τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι·
 καὶ γέγονε τύπος τῆς ἀναστάσεως,
 τοῖς πᾶσι παρέχων θείαν ἄφρασιν.

3. Τῷ Σαββάτῳ πρὸ τῶν Βαῖτων, εἰς τὸν ὄρθρον (Τριψιδιον, σελ. 344β').

4. Τῷ Σαββάτῳ πρὸ τῶν Βαῖτων, εἰς τὸν ὄρθρον (Τριψιδιον, σελ. 344β'-345α').

Τοῖς Μαθηταῖς ὁ Κτίστης τῶν ὄλων,
 προηγόρευσε λέγων· Ἀδελφοὶ καὶ γνωστοί,
 ἡμῶν ὁ φίλος κεκοίμηται·
 τούτοις προλέγων καὶ ἐκδιδάσκων,
 ὅτι πάντα γινώσκεις ὡς Κτίστης πάντων·
 ἄγωμεν οὖν πορευθῶμεν, καὶ ἴδωμεν ξένην ταφήν,
 καὶ θρῆνον τὸν τῆς Μαρίας,
 καὶ τὸν τάφον Λαζάρου ὀψώμεθα·
 ἐκεῖ γὰρ μέλλω θαυματουργεῖν,
 ἐκτελῶν τοῦ Σταυροῦ τὰ προοίμια,
 καὶ πᾶσι παρέχων θείαν ἄφροσιν⁵.

6. Στιχηρὸν ἰδιόμελον τῶν Αἰνῶν (ποίημα Λέοντος Στ', τοῦ Σοφοῦ). Ἦχος α'.

Τῆς θεότητός σου Χριστέ,
 παρέχων τοῖς Μαθηταῖς σου τὰ σύμβολα,
 ἐν τοῖς ὄχλοις ἐταπείνους σεαντόν,
 ἀποκρῦναι ταύτην βουλόμενος·
 διὸ τοῖς Ἀποστόλοις, ὡς προγνώστης καὶ Θεός,
 τοῦ Λαζάρου τὸν θάνατον προηγόρευσας·
 ἐν Βηθανίᾳ δὲ παρὼν τοῖς λαοῖς,
 τοῦ φίλου σου τὸν τάφον ἀγνωῶν,
 μαθεῖν ἐζήτηεις ὡς ἄνθρωπος·
 ἀλλ' ὁ διὰ σοῦ τετραήμερος ἀναστάς,
 τὸ θεῖόν σου κράτος ἐδήλωσε.
 Παντοδύναμε Κύριε δόξα σοι⁶.

7. Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς. Ἦχος α'.

Τὴν κοινὴν ἀνάστασιν πρὸ τοῦ σοῦ Πάθους πιστούμενος,
 ἐκ νεκρῶν ἠγειρας τὸν Λάζαρον, Χριστέ ὁ Θεός·
 ὅθεν καὶ ἡμεῖς ὡς οἱ Παῖδες,
 τὰ τῆς νίκης σύμβολα φέροντες,
 σοὶ τῷ νικητῇ τοῦ θανάτου βοῶμεν·
 Ὠσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις,
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ἐν ὀνόματι Κυρίου⁷.

5. Τριψιδιον, ὅπ. π., σελ. 345β'.

6. Τριψιδιον, ὅπ. π., σελ. 347β'.

7. Τριψιδιον, σελ. 352α'.

Β'. Εἰς τὴν Ἀνακομιδὴν.

1. Στιχηρὸν προσόμοιον. Ἦχος α', «Τῶν οὐρανίων ταγμάτων».

Φίλος Χριστοῦ ἀπεφάνθης, γνήσιος Λάζαρε,
καὶ διὰ σοῦ τοῖς πᾶσι, ὁ αὐτὸς προπιστοῦται,
κοινῆς τῆς ἀναστάσεως τὸ φρικτόν,
θεοφόρε μυστήριον,
ἧς ἡξιώθης γενέσθαι κήρυξ πιστός,
καὶ υἱὸς αὐτῆς πρωτότοκος.

Ὡς Ἱεραρχῆς ὡς μύστης, ὡς ἰσαπόστολος,
Χριστοῦ καὶ ὡσεὶ φίλος, παρησίας τυγχάνεις,
θεόφρον τοῦ πρεσβεῦειν ὑπὲρ ἡμῶν,
τῶν τελούντων σου σήμερον,
τὴν φωτοφόρον σου μνήμην, δι' ἧς Χριστῶ,
τῷ Θεῷ παρέστης Λάζαρε⁸.

2. Δόξα, ἰδιόμελον, ἦχος δ'.

Ἱεραρχῶν τὸ θεῖον κειμήλιον,
Λάζαρε θεόφρον ὄσιε,
σὺ ἐν ἰσαγγέλῳ πολιτεία ἀναδέδειξαι·
ὄθεν τῆς Ἐκκλησίας προστάτης γενόμενος,
τὸ λογικὸν ἐποίμανας ποίμνιον Χριστοῦ,
ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ πάσῃ·
κλήρον γὰρ τὴν Κύπρον εἰληφώς,
ἀποστολικῶς τὸν λαὸν αὐτῆς ἐποίμανας,
καὶ ἐξ αὐτῆς πρὸς ὃν ἐπόθεις φίλον ἐξεδήμησας·
ὦ νῦν παριστάμενος ἐν οὐρανοῖς,
πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν,
τῶν ἐν πίστει τιμώντων σε πανένδοξε⁹.

3. Στιχηρὸν προσόμοιον. Ἦχος β', «Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασιν».

Λόγος οὐχ ἱκανοῖ βρότειος,
ἀνυμνήσαι σου τὰ μεγαλεῖα,
ἃ παρὰ Χριστοῦ κατεπλούτησας,
ὡς εὐγνώμων φίλος καὶ γνήσιος,

8. Ἐν τῷ μικρῷ ἑσπερινῷ (μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ιζ'), εἰς τὸ Κ Ὑ ρ ι ε ἐ κ έ κ ρ α ξ α
(Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α, φ. 3β').

9. Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α, ὅπ. π.

Λάζαρε αὐτόπτα τοῦ Σωτῆρος·
 ἐν σοὶ γὰρ, τῆς ἀναστάσεως τὸ κήρυγμα,
 ἐγνώσθη, τὸ ἀπ' αἰῶνος κηρυττόμενον,
 τῆς τε κοινῆς ἦν ποιήσει¹⁰,
 ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ὁ ποιητής,
 Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἔχων τὸ μέγα ἔλεος.

Ἔτερον. Ἦχος δ', «Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι».

Ἱερῶς ἱεράτευσας, καὶ δσίως ἐποίμανας,
 Πάτερ ἱερώτατε, σοῦ τὸ ποίμνιον,
 ὡς γὰρ ποιμὴν θεοπερόβλητος,
 Ἀπόστολος ἕτερος, Ἱεράρχης ὡς σοφός,
 τῷ Θεῷ εὐηρέστησας, νῦν καὶ πρότερον,
 διὰ τοῦτο καὶ τέρασι μεγίστοις,
 καὶ πολλοῖς ἐθανυμαστώσθης,
 θεομακάριστε Λάζαρε¹¹.

4. Δόξα, ἰδιόμελον, ἦχος πλ. β'.

Σήμερον συγκαλεῖται ἡμᾶς,
 ὁ ἱσαπόστολος Χριστοῦ καὶ φίλος γνήσιος,
 εἰς ἐστίασιν πνευματικὴν καὶ εὐφροσύνην.
 Δεῦτε οὖν φιλέοργοι,
 τῆς τοιαύτης εὐωχίας μετασχόντες,
 καὶ τῆς μνήμης αὐτοῦ γνήσιοι φανέντες θιασῶται,
 τιμήσωμεν αὐτὴν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις,
 καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς,
 βοῶντες πρὸς αὐτὸν καὶ λέγοντες·
 ἱεράρχα Χριστοῦ πανένδοξε Λάζαρε,
 ὁ διὰ τοῦ σοῦ θείου λειψάνου σήμερον,
 εἰς ἐδόριον ἡμέραν ἀγαγὼν ἡμᾶς,
 καὶ τῆς μετὰ σοῦ ἀξίωσον χαρᾶς τῆς ἐν οὐρανοῖς,
 τῇ πρὸς Θεὸν παρρησίᾳ σου,
 Πάτερ ἱερώτατε¹².

10. Χφ: «ποιήση».

11. Ἐν τῷ μεγάλῳ ἐσπερινῷ, εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα (Ἀκολουθία, φ. 4α').

12. Ἀκολουθία, ὁπ. π., φ. 4β'.

5. Στιχηρὸν προσόμοιον τῶν Ἀποστίχων. Ἦχ. πλ. α', «Χαίροις ἀσκητικῶν».

Χαίρει τῶν εὐσεβῶν ἡ πληθὺς,
ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῇ ἐνδόξῳ σου Λάζαρε,
ἐν ταύτῃ γὰρ πᾶσα Κύπρος, καὶ Βηθανία σκιρτᾷ,
καὶ ἡ Κωνσταντίνου μεγαλόπολις,
ἐν ἧ τὸ πολύτιμον, τεθησαύριστα σκῆνός σου,
ἐν ἧ ναός σου, ᾠκοδόμηται μέγιστος,
ἐν ᾧ θαύματα ὡς πηγὴν¹³ ἀναβρῦουσιν,
ταῦτά σοι διεπράξατο, βουλῆς ἐκ τῆς ἁνωθεν,
ὁ εὐσεβέστατος ἄναξ, σοφός ὁ Λέων μακάριε,
διὸ τοῖς τιμῶσί σε παράσχου ταῖς λιταῖς σου,
τὸ μέγα ἔλεος¹⁴.

6. Καθίσματα τοῦ Ὁρθρου. Ἦχος δ', «Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ».

Ὡς τοῦ Χριστοῦ σε γνησιώτατον φίλον,
ὡς ἐκ νεκρῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀναστάντα,
καὶ Ἱεράρχην ὡσπερ ἁγιώτατον,
οἱ πιστοὶ οἰκέται¹⁵ σου, εὐφημοῦμέν σε μάκαρ,
Λάζαρε θεσπέσιε, καὶ πιστῶς ἐκβοῶμεν
ταῖς πρὸς Θεὸν πρεσβείαις σου ἡμᾶς,
σῶζε παντοίων κινδύνων καὶ θλίψεων.

Ἔτερον ὅμοιον.

Παλινδρομήσας πρὸς ζωὴν ὡς ἐξ ὕπνου,
καὶ μετανάστης γεγονὼς τῆς πατρίδος,
ἱεραρχεύσας ἄριστα κεκοίμησαι,
πλήρης ἁγιότητος, τῆς πατρῴας μὲν πλάνης,
χρηματίσας ὄνειδος, καὶ ἐχθρὸς μέγας σφόδρα,
τοῖς δὲ πιστοῖς αἰδέσιμος φανείς,
φίλος¹⁶ Χριστοῦ ὠφθης Λάζαρε γνήσιος¹⁷.

13. Ἴσως: ὡς πηγὴ.

14. Ἀκολουθία, ὅπ. π., φ. 6α'.

15. Χφ: «οἰκέται». Ἴσως καλύτερο ἐδῶ τὸ «οἰκέται».

16. Τὸν τελευταῖο στίχο, ποὺ διόρθωσα ἔτσι, ἔχει ἀλλιῶς τὸ χφ: «τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ ὠφθης γνήσιος», μὲ ἀνολοκλήρωτο νόημα.

17. Βλ. Καθίσματα, ἀνάμεσα στὶς ᾠδὲς γ' καὶ δ', χφ. φ. 9α'.

7. Προσόμοιον στιχηρόν. Ἦχος δ', «Ὁ ἐξ ὑψίστου κληθείς».

Ἱερατεύων ὁ θεῖος θεαρέστως,
 Λάζαρος ἐν πλείοσι χρόνοις κεκοίμηται,
 καὶ ἐν μνημείῳ ἐνθάπτεται, πολλὰς τελέσας,
 τὰς περιόδους ἐντὸς τῆς λάρακος,
 τότε θεῖω θαύματι μετακομίζεται,
 παρὰ σοφοῦ Ἀπτοκράτορος, ἡ θεία λάραξ,
 ἔκ τε τῆς Κύπρου εἰς Βασιλεύουσαν,
 καὶ κατετέθη ἐν σκηνώματι,
 τῷ οἰκείῳ ὡς ὄλβος πολύτιμος,
 ἐν ᾧδαῖς τε καὶ ὕμνοις,
 ἐν ψαλμοῖς καὶ ἀλαλάγμασιν¹⁸.

8. Δόξα, ἰδιόμελον, ἦχος πλ. α'.

Ἐπρεπε τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων,
 καὶ τῆς τοῦ θείου σου λειψάνου
 κατατροφηῆσαι ἀγιότητος,
 Λάζαρε θεόπτα καὶ θεομαρτύρητε δοσε.
 Βηθανία γὰρ ὡς πάτριος καυχᾶται τῷ τάφῳ σου,
 καὶ ἡ Κύπρος μετ' αὐτῆς·
 πόλις δ' ἡ βασιλείος,
 οὐδαμῶς ὑπάρχει ἐλαχίστη ἀμφοτέρων,
 τοῦ αὐτοῦ λειψάνου σου πλουτήσασα,
 δι' αὐτῶν καὶ πᾶς ὁ λαὸς
 ἐν πάσῃ πόλει καὶ χώρῳ,
 σοῦ τιμᾷ τὴν μνήμην Ἱεράρχα,
 ὡς ἰσαγγελον καὶ ἰσαπόστολον,
 καὶ φίλον γνήσιον Χριστοῦ,
 καὶ ὡς τετραήμερον ἐξανασάντα τοῦ μνήματος,
 παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος,
 τοῦ σώζοντος διὰ σοῦ τὰς ψυχὰς ἡμῶν¹⁹.

9. Ἀπολυτίκιον, ἦχος α', «Τοῦ λίθου σφραγισθέντος...».

Λειψάνου σου τοῦ θείου τὴν μετάθεσιν Λάζαρε,
 πρὸς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, ἣν ἐκ θείας βουλήσεως,

18. Βλ. Ἀκολουθία, γ' προσόμοιο τῶν Αἰώνων.

19. Ἀκολουθία, ὅπ. π., τέλος τῶν Αἰώνων.

εὐργάσατο μονάρχης ὁ πιστός, τιμῶντες ἐορτάζομεν πιστῶς,
καὶ βοῶμέν σοι τῷ οὐτως παρὰ Θεοῦ, μεγάλως ἐνδοξασθέντι·
δόξα τῷ σέ δοξάσαντι Χριστῷ, δόξα τῷ θανμαστῶσαντι,
δόξα τῷ διὰ σοῦ τε τὴν κοινὴν ἔγερσιν δείξαντι²⁰.

Γ'. Ἀπὸ τὸν Παρακλητικὸ Κανόνα καὶ τοὺς ΚΔ' Οἴκους (π. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου).

1. Κάθισμα, ἤχος δ', «Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ».

Ὡς τοῦ Σωτῆρος οἰκειότατος φίλος,
μετὰ τετάρτην ἐξανέστης ἡμέραν,
αὐτοῦ τῷ λόγῳ Λάζαρε μακάριε·
ὄθεν καμὲ ἔγειρον, ζωηφόροις λιταῖς σου,
ἐκ τοῦ τάφου Ἄγιε, τῶν ποικίλων πταισμάτων,
καὶ τῶν παθῶν τὴν λύτρωσιν αἰεὶ,
δίδου τοῖς πιστεῖ τῇ σκέπη σου σπεύδουσι²¹.

2. Ἔτερον κάθισμα, ἤχος β', «Πρεσβεία θερμῆ».

Πολλὴν πρὸς Χριστόν, ὡς φίλος αὐτοῦ ἔνθεος,
πλουτεῖς ἀληθῶς, τὴν παρορησίαν Ἄγιε·
διὸ αὐτὸν εὐίλατον ἀπεργάζου
ἡμῖν τοῖς οἰκέταις σου·
ὄπως ἐχθροῦ τὰς δολίας βουλάς,
αἰεὶ ἐκτρεπώμεθα ὃ Λάζαρε²².

3. Ὡδὴ στ', ἤχος πλ. δ', «Τὴν δέησιν ἐκχεῶ».

Τὴν δέησιν ἡμῶν δέξαι Λάζαρε,
καὶ προσάγαγε αὐτὴν τῷ Κυρίῳ,
ὡς οἰκειότατος τούτῳ καὶ φίλος,
ἵνα ἐνσθῶμεν βελῶν τοῦ ἀλάστορος·
σέ γὰρ μεσίτην πρὸς αὐτόν,
καὶ θερμὸν πρεσβευτὴν προβαλλόμεθα.

20. Ἀκολουθία, στὸ τέλος τοῦ Μεγ. Ἑσπερινοῦ. Στὶς τρεῖς τελευταῖες παραπομπές παραπέμω στὰ λειτουργικὰ μέρη τῆς Ἀκολουθίας, διότι οἱ ἀριθμοὶ τῶν φύλλων στὸ χειρόγραφο δὲν διακρίνονται καλά.

21. Ἀκολουθία, σελ. 61 (= Ἀκολουθία τοῦ Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Λάζαρον, φίλον τοῦ Χριστοῦ, ὑπὸ Μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, ὁπ. π., σελ. 61-72).

22. Ἀκολουθία, σελ. 63-64.

Ἐκ τάφου, ὡς τεταρταῖος ἀνέστης
ζωηφόρῳ τοῦ Σωτῆρος προστάξει,
οὕτω ἡμᾶς ἐκ βυθοῦ ἀπωλείας,
πρὸς σωτηρίας τὰς τρίβους ἐξέγειρον,
Λάζαρε φίλε τοῦ Χριστοῦ,
ταῖς θερμαῖς πρὸς αὐτὸν ἰκεσίαις σου.

Δόξα.

Ἰέρουσας τῷ Κυρίῳ ἀμέμπτως,
Ἱεράρχης ἱερὸς δεδειγμένος,
μετὰ τῇ σῆν, ζωηφόρῳ κελεύσει,
ἀπὸ τοῦ τάφου παράδοξον ἔγερσιν
καὶ νῦν δυσώπει ἐκτενωῶς,
ὕπερ πάντων ἡμῶν, μάκαρ Λάζαρε.

Καὶ νῦν.

Χειμῶν με τῆς ἁμαρτίας χειμάζει,
καὶ doneῖ με τῶν παθῶν τρικυμία,
θεογεννητορ Παρθένε Μαρία,
ἢ τῆς γαλήνης τεκοῦσα τὸν αἴτιον,
κυβέρονησόν με ἀσφαλῶς,
πρὸς λιμένα τοῦ θείου θελήματος.

Διάσωσον, Λάζαρε, φίλε Κυρίου,
ταῖς σαῖς πρεσβείαις,
πάσης βλάβης καὶ πειρασμῶν τε καὶ θλίψεων,
τοὺς προσιώντας τῇ θεῖα σου προστασίᾳ²³...

4. Στιχηρὸν προσόμοιον. Ἦχος πλ. β', «Ὁλην ἀποθέμενοι».

Λάζαρε μακάριε, φίλε Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος,
καὶ μύστα θεόληπτε
τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως καὶ διάκονε,
ἐκτενωῶς πρέσβευε, πάσης ἁμαρτίας,
καὶ ποικίλων ἐπιθέσεων, ὄνεσθαι πάντοτε,
τοὺς εἰλικρινῶς σε γεραίροντας,
ἐν ἐναρέτοις πράξεσι, βίον τε ἀνύειν ἡσύχιον,

23. Ὁπ. π., σελ. 65-66.

ὡς ἂν τῶν σκανδάλων, ἀνώτεροι φανέντες τοῦ ἐχθροῦ,
τῆς ἀνωλέθρου μετάσχωμεν, δόξης καὶ λαμπρότητος²⁴.

5. Μεγαλυνάριον.

Πιστεὶ τῷ Σωτῆρι οἰκειωθείς,
Φίλος τούτου ὄφθης, καθαρότητι τῆς ψυχῆς,
Δάξαρε θεόφρον, καὶ τῆς οἰκονομίας,
μυστήριον τὸ μέγα, τούτου μεμύησαι.

Φύσεως τῷ νόμῳ ἀποθανῶν,
τέσσαρας ἡμέρας, ἐν τῷ τάφῳ δὲ συσχεθείς,
λόγῳ τοῦ Κυρίου, ζωοποιῶ ἀνέστης,
καὶ ἱεράρχης ὄφθης, Δάξαρε ἔνθεος.

Δάξαρε θεόφρον φίλε Χριστοῦ,
ῥῦσαι πάσης βλάβης, καὶ παντοίων ἐπιφορῶν,
τοὺς τῇ σῇ πρεσβείᾳ, προστρέχοντας ἐν πίστει,
καὶ δίδου ἡμῖν πᾶσι, τὴν σὴν βοήθειαν.

Μέτοχος ὑπάρχων καὶ κοινωνός,
τῆς ἀφράστου δόξης, τοῦ τῶν ὅλων δημιουργοῦ,
πλήρου τὰς αἰτήσεις, τῶν σὲ παρακαλούντων,
ὦ Δάξαρε παμμάκαρ, ὡς συμπαθέστατος.

Χαίρων τὴν ἀνέκφραστον χαρμονίην,
Δάξαρε θεόφρον, πάσης λύπης καὶ συμφορᾶς,
ἀνεπηρεάστους, τῇ σῇ πρεσβείᾳ τήρει,
τοὺς προσιόντας πόθῳ, τῇ ἀντιλήψει σου.

Σκέπε ἐκ σκανδάλων τοῦ πονηροῦ,
καὶ δίδου ὑγιείαν, καὶ κινδύνων ἀπαλλαγὴν,
καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ, ποικίλων συμπτωμάτων,
τοῖς σὲ ὑμολογοῦσιν, ἄγιε Δάξαρε²⁵...

6. Ἀπολυτίκιον, ἤχος δ', «Ταχὺ προκατάλαβε».

Ὅς φίλον ὑμνοῦμέν σε καὶ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ·
Αὐτοῦ γὰρ τῷ ῥήματι, ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγερεθείς,

24. "Οπ. π., σελ. 67-68.

25. "Οπ. π., σελ. 70-71.

θεόληπτε Λάζαρε,
 ὄφθης Ἐδαγγελίου ἐνθεώτατος μύστης,
 πόλεως δὲ Κιτίου εὐκλεῆς ποιμενάρχης·
 καὶ νῦν αἰεὶ δυσώπει, ὑπὲρ τῶν τιμώντων σε²⁶.

7. Κοντάκιον, ἦχος πλ. δ', «Τῆ ὑπερμάχῳ».

Ὡσπερ οἰκεῖος τοῦ Χριστοῦ καὶ φίλος γνήσιος,
 ἀπὸ τοῦ τάφου ἐξηγέρθης τετραήμερος,
 τῷ κελεύσματι Κυρίου τῷ ζωηφόρῳ.
 Ἄλλ' ὡς βήματι τῷ θείῳ παριστάμενος,
 καθικέτευε λυτροῦσθαι πάσης θλίψεως,
 τοὺς βοῶντάς σοι· Χαίροις ἅγιε Λάζαρε²⁷.

8. Οἴκοι ΚΑ' καὶ ΚΒ'.

Φίλος ὢν τοῦ Σωτῆρος, καὶ οἰκεῖος ἐν πᾶσιν,
 ὦ Λάζαρε σοφὲ ἱεράρχα,
 φιλίας ἡμᾶς τῆς τῶν παθῶν,
 τῇ δραστικῇ σου πρεσβείᾳ, ἀπάλλαξον,
 καὶ φίλους Θεοῦ ἔργασαι,
 τοὺς ἐκβοῶντάς σοι τοιαῦτα·

Χαῖρε Κυρίου ὁ κληρονόμος,
 Χαῖρε ὁ λύχνος ὁ φωτοφόρος,
 χαῖρε τῶν Ἀποστόλων τῶν θείων ἰσότιμος,
 χαῖρε τῶν Ἁγίων ἀπάντων ὁμόσκηνος·
 χαῖρε μυροθήκη ἔμψυχος τῆς ἐγγύτητος Χριστοῦ,
 χαῖρε βασιλείας μέτοχος τοῦ παντάνακτος Θεοῦ,
 χαῖρε ὅτι μεθέξει θεϊκῆ ἔθεώθης,
 χαῖρε ὅτι ἀξίως πρὸς Θεὸν ἀνυψώθης·
 χαῖρε λιμὴν ἡμῶν ὁ ἀχείμαστος,
 χαῖρε πρὸς ψυχῶν ὁ σωτήριος,
 χαῖρε κρηπίς τῆς ἡμῶν καρτερίας,
 χαῖρε βαλβίς πρὸς δὸδὸν σωτηρίας·
 χαίροις ἅγιε Λάζαρε.

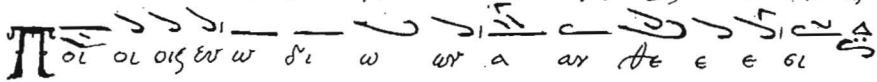
26. "Οπ. π., σελ. 72.

27. "Οπ. π., σελ. 73 (= Οἴκοι ΚΔ' εἰς τὸν τετραήμερον ἅγιον Λάζαρον, φίλον ὄντα τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπίσκοπον Κιτίου χρηματίσαντα, ψαλλόμενοι τὴν Πέμπτην πρὸ τῶν Βατίων ἐσπέρας, Ποίημα Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιανανίτου, δπ. π., σελ. 73-83).

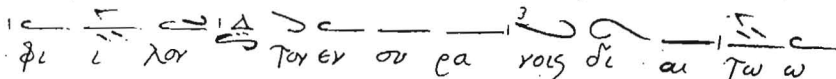
Χάριτος οὐρανίου, ἡμῖν βλῦσον τὰ ῥεῖθρα,
τοῖς πίστει προσιοῦσί σοι Πάτερ,
καὶ σβέσον τὴν φλόγα τῶν παθῶν,
καὶ δρόσιον ἡμῶν τὴν διάνοιαν,
ὡς συμπαθῆς θεῖε Λάζαρε,
ὡς ἂν ἐν χαρᾷ ἐκβοῶμεν: Ἀλληλουῖα²⁸.

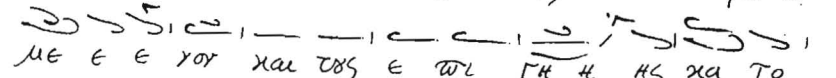
28. "Οπ. π., σελ. 82.

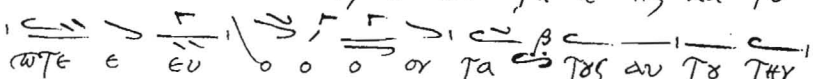
α' Ἡρώτεσι ἕμνοι εἰς τὴν εὐχὴν. Λάζαρος: Ἦχος εὐφροσύνης.

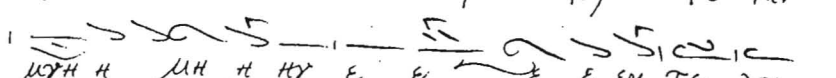

 Π οὶ οὶ οὐς εὐ ω δὲ ω ωρ α αν θε ε ε ε ε

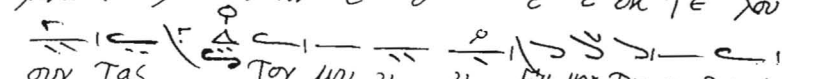

 Τὸ χεῖ ἥου μου εὐ εἰ ὦ ω ω με ε ε εν τὸν

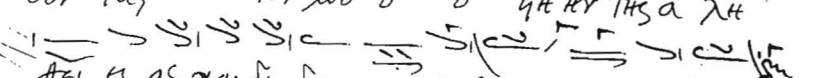

 φεῖ λει λον τὸν εν σου ερα γοῖς δὲ αὐ τῶ ω

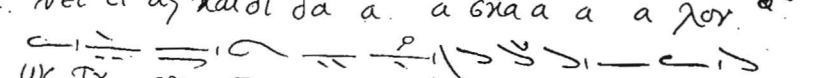

 με ε ε γον και τὸς ε ὦ ε γη η ης και το

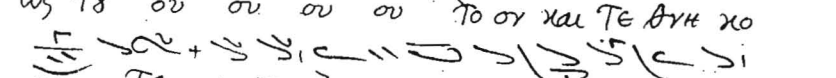

 ὦτε ε εὐ ο ο ο ορ τα τὸς αυ τὸ τῆν

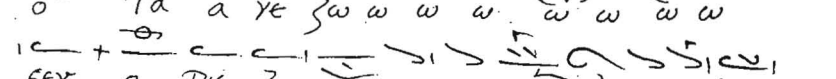

 μω η η μη η ην ε ε ε ε εν τε χου

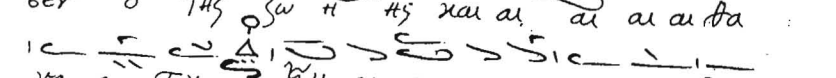

 συν τας τὸν μου υ υ η η ην τῆς α λη

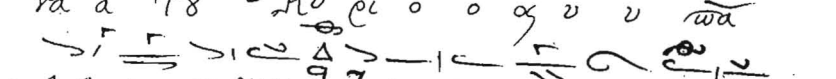

 θεῖ εἰ ας και δι δα α α α α α α α λον

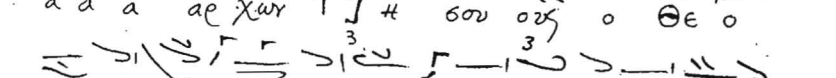

 ὡς τὸ σου σου σου σου το σν και τε θνη κο

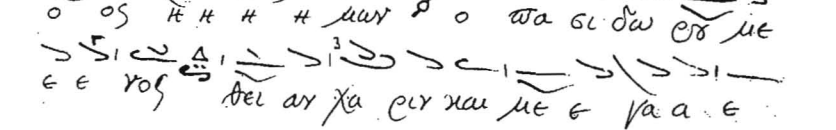

 ο τα α γε ζω ω ω ω ω ω ω ω ω

 βερ ο τῆς ζω η ης και αι αι αι αι θα

 να α τὸ κυ εὐ ο ο ορ υ υ ὦ α

 α α α αρχων η σου οὐ ο θε ο

 ο ος η η η η κυ ο ο πα εὐ δω εὐ με

 ε ε γος θεῖ αν χα ειν και με ε να α ε

ε ε χ ε ε ε ε ος ^ε ετερον, ομοιον

Λ ο ο ο γος ουχ λ κα γοι οι βρο ο τει ει

ει ος α γυ μνηβαιστα με ε ε ε γα χει

ει α α ωα ρα χει του κα τε πρου σου τι

ι λ βασ ως ευ γω μνη φι λ ι γος και γνη κ

η οι λ λ ος λα ζαρε αυ το ωα

του ου ου ου ου σω τη η ρος ευ βοι οι

οι γαρ της α να γα α δε ως το κη η ρου

υ γμα δε γω ω ω ω ω βθη το αω

α ω γος κη ου το ο ο ο ο με ε ε

ε γου της τε κολ η η η η η η η η ωοι η

η βει εν τη ου υ υ τε ε χει ει ει ει ει

α τα α ω γος ο ωοι η της χει ου

ο θε ο ος η η η η μνη ο ε ε

χει το με ε γα ε ε ε χ ε ε ε ε ος

δ' Πεσομόσιον, Ἦχος β' βρ
"ὡς γενναίων ἐν..."

ρ 0 της δοξης σε Ιηου ος γε κρωθεντα α
 γε ηη σε οιδ αυ τα α ωο ο φο λου σε κα τε
 ηη βαρ κεν ωρα πολ με να και ωρο ε. δρον α νη
 δε η α χραν τος ω μο φο ρω Ι ε ρω σου
 κοσ μει ει το α ξι ω μα και η πο λε ων βα
 βι λε εν ου βα πο ρης σε κα τε χει το
 ωο λυ ρι μον τε εκη η η η ρος ως και ητε φα
 α του το μα κα ρος

δ' "Δοξαζήκον" των Ἑσπερίων τῆς ἁγίας Λαζάρου:-

Ἦχος π' ες παυ Μέλος: καρ. ταλασίωρος

με ε ε ρον ευ κα ρει ει ται αι η μας
 ο Ι βα ωο φο ο λος χρι λι του και φι λος
 νη η σι λ λ λ ος εις ε ηι α δι λυ
 ηε ευ μα α α τι κηγ και ε ε ευ φο ευ υ

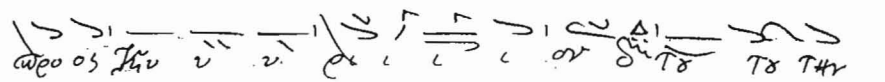
υ υ υ κηρ Δε ε ευτε ου ουρ φι λε λε
 ε ο ο ορ πολ της πολ αυ της ευω χι ασ με
 ε τα α εχον της και της μη η η η η ης α
 α αυ τη γνη οι οι φα νε ε εν της θε λι
 α α βα ω ω ω ω ω και τι λι μη η η βω
 ω ω μεν α αυ τηρ φα αρ μοις και υ υ υ υ
 υ μοις και ω δου αις πνε ευ για α τι καις βο ων
 της προς αυ το ο ορ και λε ε νο ο ορ ρες ι
 ε ρα αρ χα α α χει φθ φα νεν δο ο ο
 ο ξε λα α α α α α ζα α α α ε ο δι
 α τη σε θελ ου λελ φα νε γη η με ε
 ε ερον εις ε ο ο ορ τι λι λι ορ η με ρα α
 γα γω ων η η μας και της με τα δου α ζι ω ω
 δου χα α ρας της εν αυ ου ρα α νοι οι οι
 οι οι ροι οι οι οι οισ ρ τη προς θε ο ο ον παρεη βι
 λ λ λ λ λ λ λ λαρεη δι ε λ α α λθ πα ρεε

Ἰ ἰ ἰ ἰ ἰ ἰ ε ρ ω ὦ ὦ ὦ ὦ ὦ τα α α α α τε

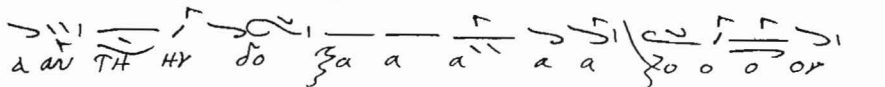
ε'

"Δοξαφιλικόν" Τῶν ἀποφίλων τῶ ἁγίου Λαζάρου - μέχρι τοῦ Τραχηλίου.
 Ἰ ἄχος ᾄδει ΝΗΡ

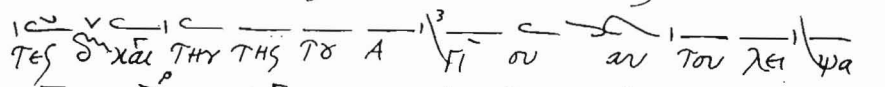
Δε εὐ τε ἀ ἀ πα ἀν τες πι ἦοι οὐ οὐ δὴ εὐ ψαχ
 μοι οὐς και αι υ υ υ υ υ μενοι οὐς δὴ αὐ νου τω
 θεε ω ω α να α πε ε ε ε εμ ψω ω
 ω ω μεν δ' οὐς ωρο της α να ἠα βε ως της πα α α
 α α αγ κο ο ο μι ι ι ο ο ο ὁμη τῆρ αυ
 τῆρ κοι γῆρ α να α ἠα βι υ ε τε εκ μη ἠ
 ρα α ρ το ο ο δὴ και τον προ τες βα ρων τε θηη
 χο ο τα α ἠ με ρων δὴ λα βα α α ρου
 τον δι και ο ορ α - α γε - ε ἠη η βε ε ε
 και φε ι ι ι χο ορ ε ε ε κα α λε ε
 ε γε δὴ ι ι κε βι υη της μαρτα ας και μα α
 ε ι ι ι α δὴ τῶν βιγ γο γων αυ τς και πι ἠω υη

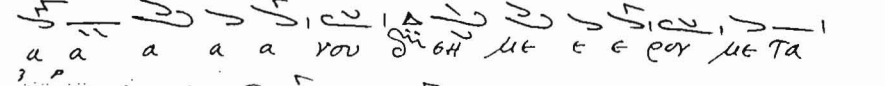
 ώρο ος τήν ν ν με λ λ ον δὴ τὰ τὰ τήν

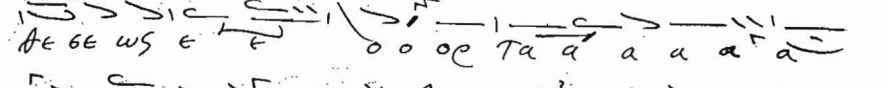
 α αν τή ην δὸ ζα α α α α ζο ο ο ον

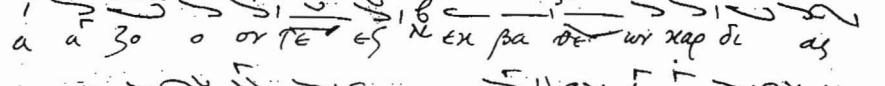
 τες δὴ και τήν τής τὰ Α Πι ου αν του λει ψα

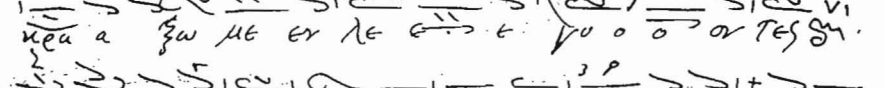
 α α α α α του δὴ ἄη με ε ε εον με τα

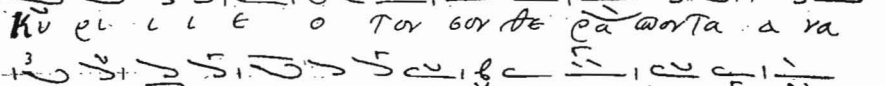
 ἄε βε ως ε ε ο ο οε τα α α α α α

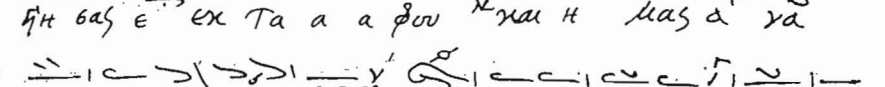
 α α ζο ο ον τε ες κελ βα δε ωι καρ δε ας

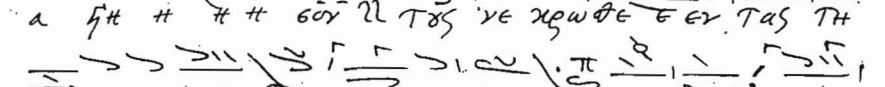
 κέα α ζω με εν λε ε ε ε ου ο ο ον τες δὴ

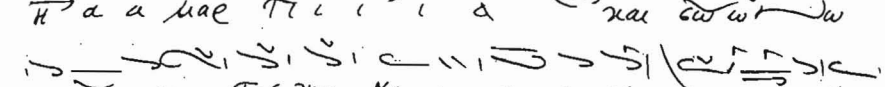
 κυ ε λ λ ε ο τον οον θε ρα ωοντα α να

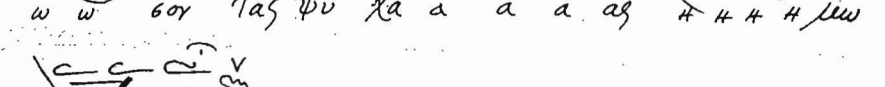
 ἦη βας ε εν τα α α οον κ και η μας α γα

 α ἦη η η η οον ἂ τας γε κρω θε ε εν τας τη

 η α α μαε τι λ λ α και εω ωι ω

 ω ω οον τας ψυ χα α α α ας η η η η μω

 ω ω ω δὴ

Γ' Ἀπολυτίκιον.

Ἄχος δὲ παρ

π
 η

Λεῖ ψα γου οὐ του θεῖ σου τηρ με τὰ θε ον λα
 ζα ρε ὁ ἄχος τὴν βα ον λευ σου σαν πο λιν ην εκ
 θει ειας ο ρα γε ως θειε γα βα το μονα ε χης
 ο πι ηος ὁ τι μαντες ε εσε τὰ ζο μεν πι ηος
 και βο ω ω μεν βοι τοι ου τως ωρα θε ου με γα
 α λω σερ δο ζα ὁθεν τι Δο ζα τω σε δο ζα
 σαν τι χει ηω ὁ δο ο ζα τω σαν μα ηω σαν τι
 δο ζα τω δε α σου τε την κοινην ε γερ ον
 δει ει ζα αν τι

Σημ. Τὸς παρόντας ὕμνους ἐνέδωσε μὲν μουσικῶς ὁ ἄρχων Πρωτο-
 κλήτης τῆς Μεγ. τοῦ Χειρῶ Ἐκκλησίας κ. Χαράλαος Ταλιαδῶρος, ἐ-
 χειρογράφησε δὲ, εἰδικῶς διὰ τὴν παρῶσαν ἐκδοσὴν, ὁ μουσικο-
 λογικώτατος Πρωτοψευδύτης π. Χρήστος Κυριακόπουλος, ἀπὸ τῶν
 ὁποῖοις ἀσυνδίω ἐξ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐκαρδῶς ἐχειρολήθης. αἴτω.